UYGUR SAVAŞI

ÇİN'İN MÜSLÜMAN AZINLIĞINA KARŞI YÜRÜTTÜĞÜ İÇ OPERASYON

SEAN R. ROBERTS

Çeviren:
M. Bahadırhan Dinçaslan
Muhammed Âkif Kalaycı

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 1990
KÜLTÜR SERİSİ: 1079

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-544-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

Özgün Adı: *The War on the Uyghurs: China's Internal Campaign Against a Muslim Minority*
© 2020, Princeton University Press
Bu kitabın Türkçedeki yayın hakları Kalem Ajans vasıtasıyla Ötüken Neşriyat'a aittir.

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: M. Bilal Erimez

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Sean R. Roberts: George Washington Üniversitesi Elliott Uluslararası İlişkiler Fakültesinin Uluslararası Kalkınma Araştırmaları direktörüdür. Southern California Üniversitesinden Görsel Antropoloji alanında bilim uzmanı derecesi, Kültürel Antropoloji alanında doktora sahibidir. 1990 yılında Uygur ana vatanına yaptığı ilk yolculuktan bu yana, 30 yıldır Uygurlar üzerine çalışmaktadır. 1996 yılında yüksek lisans tezi kapsamında Çin-Kazakistan sınırındaki Uygurlara dair bir belgesel hazırlayan Roberts, 2003 yılında Uygur toplumuna dair doktora araştırmalarını tamamlamıştır. O zamandan beri dünyanın çeşitli bölgelerindeki Uygurlara dair araştırmalarına devam etmekte, Uygur dilini konuşup okuyabilmektedir. Elinizdeki kitap, bu uzun soluklu araştırmanın bir ürünü olup Uygurlarla yapılan söyleşiler, Uygur diline dair belgeler ve videolar gibi, daha önce akademik çalışmalarda ele alınmayan birçok farklı Uygurca kaynağa dayanarak hazırlanmıştır.

M. Bahadırhan Dinçaslan: Liseyi Nevşehir Fen Lisesinde okudu. Üniversite eğitimine Yıldız Teknik Üniversitesi Biyomühendislik Bölümünde başlasa da yarıda bırakarak, Kültür Üniversitesi İletişim Sanatları Bölümüne başladı. Siyasal Bilgiler ve İngiliz Dili Edebiyatı alanında yüksek lisansını sürdürüyor.

Lise yıllarından itibaren Türk milliyetçiliği için çalıştı, örgütlenme çalışmaları yaptı, bu vadide yazıları ve müstakil telifleri yayımlandı, nihayet bir aktör olarak siyasete atıldı. Kurmaca eserleri ve iki şiir kitabı olan Dinçaslan, çeşitli kurumlarda yayın yönetmenliği, müdürlük gibi görevler yaptıktan sonra, TamgaTürk'ü kurdu.

Muhammed Âkif Kalaycı: Tokat'ta dünyaya geldi. Niksar Prof. Dr. Mustafa Erol Turaçlı Anadolu Öğretmen Lisesinden mezun olmasının akabinde Hacettepe Üniversitesine girdi. Burada İngiliz Dili Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören Kalaycı, tamgaturk.com'da editör olarak çalıştı. TamgaTürk'teki görevi sırasında Uygur soykırımı meselesi üzerine eğilen Kalaycı, şu sıralarda Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı bünyesinde görev yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

Çevirmenlerin Notu 10
Ben Emmerson'un Takdimi 12
Mukaddime 15

Giriş 23
1 Sömürgecilik, 1759-2001 46
2 Uygurlar Nasıl Bir "Terör Tehdidi" Oldular? 90
3 Uygurlarla İlişkilendirilen "Terör Tehdidi" İddiası Hakkındaki Mitler ve Gerçekler 130
4 Sömürgecilik Terörle Mücadeleyle Buluşuyor, 2002-2012 168
5 Kendi Kendini Gerçekleştiren Kehanet ve "Halkın Terörle Savaşı", 2013-2016 202
6 Kültürel Soykırım, 2017-2020 246
Sonuç 289

Metodolojiye Dair Bir Not 306
Transliterasyon ve Yer Adları 311
Kısaltmalar 312
Teşekkür 315
Dizin 319

ÇEVİRMENLERİN NOTU

Kitabın orijinalinde, Uygur isimlerinin transliterasyonuna dair küçük bir bölüm yer almaktaydı fakat Türkçe çeviride bu bölüme gerek kalmadığı için çıkarttık. Metnin ana kısmında geçen isimleri Türkiye Türkçesi imlasıyla vermeyi tercih ettik. Ancak dipnotlardaki isimlerde yazarın imlasına dokunmadık zira araştırma yapacaklar için internette yapılacak arama, ancak yazarın kullandığı imla ile sonuç verecektir. Yine, Uygur kanaat önderlerinden Dolkun İsa, bunun bir Çin propaganda aracı olduğunu belirttiği için "Han Çinlisi" ifadesini kullanmadık. Kitabın aslıyla ilgili bu tür ayrışmaların ilk örneklerine birer çevirmenin dipnotu (-çn.) ekledik ki okuyucuya çevirmenin tasarrufuyla karşı karşıya olduğu bir kez daha hatırlatılmış olsun. Bunların dışında, orijinal metinde dipnotlar kitabın sonunda ayrı bir bölüm teşkil ediyorlardı ancak dipnotun geçtiği sayfada görülmesi, araştırma yapacakların işini kolaylaştıracaktır, bu yüzden uygulanan bir diğer şekil değişikliği de bu oldu. Bununla birlikte yazarın, yerine göre özel anlam ifade ettiği hâller dışında "Doğu Türkistan", "Sincan" ifadeleri yerine "Uygur ana vatanı" şeklindeki kullanımına sadık kaldık. Ayrıca kısaltmaların tamamını Türkçedeki hâlleriyle kullanmak yerine İngilizcede yaygın olarak bilinen hâlleriyle (HRW gibi) kullandık. "Güzel Türkistan" dinleyerek, ekseriyetle sımsıkı kenetlenmiş bir çeneyle, gözlerimiz öfke ve hüzün gözyaşlarıyla dolarak yaptığımız bu çeviri, ümit ediyoruz ki Türkistan'daki soydaşlarımızla göstermeye çalıştığımız dayanışmanın dişe dokunur bir örneği olur ve bu doğrultuda bir kamuoyu oluşmasına katkıda bulunur.

UYGUR ANA VATANI
ÇİN
RUSYA
KENT MERKEZİ
1990 yılından bu yana Uygurlar ve güvenlik güçleri arasında şiddet olayları yaşanan kırsal alanlar
ALTAY
MOĞOLİSTAN
Karamay
KAZAKİSTAN
Gulca
Urumçi
Almatı
ÇUNGARYA
Turfan
Kumul
Bişkek
Lukkun
KIRGIZİSTAN
Kuka
Korla
Aksu
UYGUR
ANA VATANI
KANSU
Maralbeşi
Kâşgar
Baren
Elişku
Akto
PAKİSTAN
Elişku
TARIM HAVZASI
Yarkent
Poskam
AFGANİSTAN
Kargılık
Guma
Karakaş
Hotan
Lop
Keriye
ÇİNGHAY
PAKİSTAN
KEŞMİR
TİBET
0
km
400

BEN EMMERSON'UN TAKDİMİ

Son iki yıl boyunca uluslararası toplum, Çin Komünist Partisi'nin Doğu Türkistan'da yaşayan Uygurlara uyguladığı insafsız zulmün gitgide daha fazla farkına varır oldu. Bu kadim topluluk, ana yurdunu işgal eden yekpare Çin devletinin düşmanı olarak yaftalandı. Sözde "eğitim" maksadıyla toplama kamplarında esir tutulmak suretiyle toplu cezalandırmaya maruz kaldılar. Bir ila üç milyon Uygur, bu distopik hapishaneler zincirine atılarak gözden kayboldu. Çin hükûmeti, bu kurumların Doğu Türkistanlı Müslümanlar arasındaki aşırılığı yok etmeyi amaçlayan gönüllü eğitim kampları olduğunu iddia ediyor. Hakikatte ise bu hapishaneler, Uygurların etno-kültürel kimliğini yok etmeyi amaçlayan ve onları ayrı bir etnik grup olarak haritadan fiilen silen çok daha geniş bir stratejinin parçalarıdır.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları ve Anti-Terörizm Özel Yetkili Raportörü görevim nedeniyle, son altı yılımı farklı devletlerin şiddet yanlısı aşırıcılığın yayılmasını engellemek ve aşırıcı söylemlerin cazibesini kırmak için uyguladıkları çeşitli yöntemleri inceleyerek geçirdim. Avrupa'dan Orta Doğu'ya, İsveç'ten Suudi Arabistan'a çeşitli programları inceledim. Bunların hiçbirinde bir toplumun tamamına yönelen bu denli toptancı bir saldırıya ya da tamamen masum insanların etnik ya da dinî gerekçelerle topyekûn hapsedildikleri bir uygulamaya şahit olmadım. Sincan bölgesinde uygulanan, hiçbir şekilde meşru bir anti-terörizm stratejisi değildir. Tam aksine bu denli toptan bir cezalandırma yöntemi, başlı başına ve devasa ölçekli bir insan hakları ihlalidir. Bir toplumun tamamında derin psikolojik yaralar açan stratejiler asla başarılı olamazlar. Bu yöntemler her zaman ters teper ve insanları aşırıcı ideolojilere yönlendiren sorunları beslerler.

Çin Komünist Partisi anti-terörizmi, uyguladığı kültürel soykırıma bir kılıf olarak kullanıyor. Kamplarda uygulanan rejim, hapsedilenlerin iradesini kırmak için tasarlanmış emirler doğrultusunda düzenleniyor. Bu, klasik bir beyin yıkama programındaki ilk adım. Bireyin özgürlüğü tamamen ortadan kaldırılıyor. Oturacakları yer-

den konuşacakları zamana kadar hayatlarının bütün veçheleri en küçük detayına dek habis bir dikkatle kontrol ediliyor. Çizilen programdan en küçük sapmanın cezası çok ağır. Mahkûmların ana dillerini konuşmaları, dinî vecibelerini yerine getirmeleri ya da kültürel kimliklerini herhangi bir şekilde dışa vurmaları kesinlikle yasak. Dış dünyayla ilişkileri tamamen kesiliyor, kimseyle görüştürülmüyorlar ve salıverilmeleri için esaret altında aylar, hatta yıllar geçirmeleri gerekiyor. Salınmalarının gündeme gelebilmesi için resmî Çin* görüşünü bağnaz bir şekilde benimsediklerini ve müstakil kimliklerini büsbütün terk ettiklerini ispatlamak zorundalar.

Kamplar, Uygurlara karşı seferber edilen devlet aygıtlarının yalnızca bir parçalarıdır. İşkence, adam kaçırma, zorla kısırlaştırma ve organ ticareti yapıldığına dair epey fazla ve güvenilir rapor var. Geleneksel Uygur mezarlıkları ve kültürel mirasın diğer mekânları yerle bir edildi ve elinizdeki kitap matbaaya yollandığında üzerlerine yeni inşaatlar yapılmaya çoktan başlanmıştı. Bunlar, kültürel soykırımın -bir etnik, kültürel ya da dinî grubun bağımsız kimliğini yok etmeyi amaçlayan bir politikanın- nişaneleridir.

Çin şimdiye dek etkili uluslararası yaptırımlara uğramaktan kaçınmayı başardı. Bunun sebebi, Çin'in diğer ülkeler tarafından basit insan hakları kuralları ve insani hukukun uygulanmasının zorla teminini mümkün kılacak uluslararası insan hakları anlaşmalarına taraf olmamasıdır. Fakat Çin'in uygulamalarının insanlığa karşı suçlar mertebesine eriştiği hususunda hiç şüphe yoktur. Bu uygulamalar sivil halka yönelik geniş ve sistematik bir saldırıyı teşkil ve soykırım suçunun işlendiğine işaret ediyor. Uluslararası toplumun acil müdahalesi oldukça hayati. Çoğu Batı devletlerinden oluşan bir grup devlet, yakın zamanda Çin'in Uygurlara uyguladığı zulmü Birleşmiş Milletler nezdinde kınadı. ABD Dışişleri Bakanı bu konuyu ikili ilişkiler bağlamında ele aldı ve Magnitsky Yasası yoluyla Çinli yetkililere yaptırım uygulamaya yönelik ilk adımlar atıldı. Magnit-

* Orijinal metindeki ifade "Han Chinese". Bu, "Han Çinlisi" demek, Dünya Uygur Kongresi Genel Sekreteri Dolkun İsa'yla yaptığımız bir söyleşide, kendisi bu ifadenin kullanılmasına karşı olduğunu söylemişti. Çin'de yaşayan herkesin Çinli olduğunu, asıl "Çinli"lerinse Han Çinlisi olarak ifade edilmesi gerektiğini buyuran söylemin asimilasyoncu Çin Komünist Partisi'nin dili olduğu konusunda uyarmıştı. Bu yüzden metin boyunca Han Çinlisi ifadesini kullanmayacağız. -çn.

sky Yasası'nı uygulayan (İngiltere dâhil) diğer ülkelerin de ABD'yi takip etmeleri gerekiyor.

Sean Roberts'ın, Çin'in Uygurlara karşı açtığı savaşa dair eseri, bu insan hakları vahşetinin arka planını anlamak isteyenler için önemli bir kaynak sunuyor. Kitap, Uygur milliyetçiliğinin tarihinin izini sürüyor ve Çin Komünist Partisi'nin uyguladığı vahşeti haklı göstermek için türettiği mitleri yalanlayan delilleri objektif olarak ele alıyor. Bu kitap, bütün dünyadaki karar alıcılar için bir uyanış çağrısı olmalı. Doğu Türkistan'ın yakın tarihinin detaylı ve vurucu bir analizi ile mevcut durumun dehşet veren bir tablosunu çıkaran bu kitaptan sonra, yaşanmakta olan insani trajedinin gerçekliğini kavramamak için kimsenin bahanesi kalmayacaktır. Roberts, arka planın gizemini ortadan kaldırıyor ve Çin devletinin sahte bahanelerinin maskesini düşürüyor, süregelen mezalimin gerçekliğini gözler önüne seriyor. Hiçbirimizin kafamızı başka yöne çevirmeye hakkı yok.

Ben Emmerson
Eski BM Özel Yetkili Anti-Terörizm Raportörü
Eski BM Ruanda ve Eski Yugoslavya Uluslararası Suç Mahkemeleri Yargıcı

MUKADDİME

Bu kitabın yayımlanması, kitap yayına hazırlanırken bir anda bütün dünyaya yayılan COVID-19 salgını sebebiyle gecikti. Lakin bu gecikme, kitabın içeriğini mevcut küresel krizin bağlamına oturtmak ve Çin'deki Uygurların durumlarına dair ilgili güncellemeleri yapmak için önemli bir fırsat sağladı. Bu, kitabın Çin'deki Uygurların kaderlerinin yerel ve küresel siyasi süreçlerin kesişimiyle belirlendiği tezi düşünülünce özellikle önemlidir. Kitap, Teröre Karşı Küresel Savaş'ın Uygur kültürel soykırımıyla nasıl iç içe geçtiğine odaklanırken COVID-19 salgınının da Çin'deki Uygurların kaderlerine tesir etmede en az Teröre Karşı Küresel Savaş kadar ciddi bir dönüm noktası teşkil edeceğini söylemek mümkün.

COVID-19 sebebiyle yaşanan genel sağlık krizinin Çin'deki Uygurları nasıl etkilediği meselesinin bütün yönlerinin henüz açık olmadığı belirtilmesi gereken mühim bir husustur. Hastalığın 2019 Aralık ayında Wuhan'da belirmesinden bu mukaddimeyi kaleme aldığım Mayıs 2020 tarihine dek Uygur ana vatanından çok az güvenilir bilgiye erişebildik. Bunun birkaç sebebi var. Birincisi, bütün Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) bu süreçte büyük oranda tecrit altındaydı, uç bölgelerden doğru ve isabetli bilgi almak, önceki zamanlardan bile zor oldu. İkincisi, 2020 baharında Çin, *The New York Times, The Wall Street Journal, Washington Post* gibi yayınların Uygur kültürel soykırımına dair haberler yapan en iyi uluslararası gazetecilerini sınır dışı etti. Bu, büyük oranda Birleşik Devletlerdeki Çinli gazetecilere getirilen kısıtlamalara mukabele olarak yapılmış olsa da Çin'in Uygurlara uyguladığı zulme dair yapılan araştırmaları da durdurmuş oldu. Son olarak dünyanın -tabii, dolayısıyla gazetecilerin de- dikkati bariz bir şekilde Uygurların dramından uzaklaştı, salgına ve dünyanın salgına verdiği tepkiye odaklandı.

Şanslıyız ki hâlâ bir şekilde tutuklanan ya da toplama kamplarında tutulan bir milyondan fazla Uygur arasında salgının yayılabileceği şeklindeki en kötü senaryoya dair ilk beklentiler doğru çıkmadı. Resmî olarak, bu mukaddimenin yazıldığı dönemde Çin'in Uygur bölgesinde virüs bulaşan ve ölen insan sayısı az seyrediyordu;

100'den az vaka ve 5'ten az ölü. Tabii ki Çin'in 2017'den beri süren bu bölgeyle ilgili arsız dezenformasyon faaliyeti göz önüne alınınca bu istatistiklere inanmak için bir nedenimiz yok; aynı zamanda ceza kurumlarında tutulan Uygurların görülmemiş kalabalığı düşünülünce biz bilmesek de virüsün bu nüfusa ciddi fiziksel zarar vermiş olması mümkündür. Lakin bu mukaddimenin yazıldığı ana kadar tutuklu ve hükümlü bulunan Uygurların topluca hastalandıkları yahut öldüklerine dair güvenilir bir delil ortaya çıkmadı, yine Çin'in virüsü tecrit altına alabilme kabiliyeti düşünülünce COVID-19'un, Uygur ana vatanında resmî istatistiklerden daha fazla olsa da kısıtlı bir zarar verdiğini varsaymak mümkündür.

Eğer bu en kötü senaryonun gerçekleşmediği ortaya çıkarsa dahi mevcut veriler, küresel salgının Mayıs 2020 itibarıyla Çin'in Uygur kültürel soykırımına yönelik faaliyetlerinin yerleşip normalleştiği bir ortam yarattığını gösteriyor. Özellikle 6. Bölüm'de anlatılan süreç ve kitabın vardığı sonuç olan toplu tutuklamadan ayrımcı ve zorlayıcı, aileleri ayıran ve nüfus iskânını da içeren bir mahallî zorunlu çalışma sistemine dönüşümün salgının ilk aylarında hızlandığı görülüyor. Buna, gitgide artan asimilasyon, özellikle çocukları hedef alan ve belki de Çinlilerin bölgeye yerleşmelerini teşvik eden tedbirlerin eşlik ettiği de görülüyor. Bu faaliyetlerin ayrıntılarına dair bilgilerimiz zayıf olsa da mevcut deliller, asimilasyon programında Uygur kimliğinin tamamen yok edileceği ve ana vatanlarının salgın kontrol altına alınıp uluslararası gözlemciler bölgeye dönebildiğinde tanınmaz bir hâle getirileceği yeni bir faza geçildiğine işaret ediyor olabilir. Bu bakımdan COVID-19 salgınının Uygurlar açısından en büyük tesiri, 2017'den beri uygulanan faaliyetleri gözlerden gizleyecek bir sis perdesi rolü oynaması ve 2017 öncesinde Çin'deki Uygur kültürü ve Uygur ana vatanına dair hafızalardaki bütün hatıraları silmeye yardım etmesi olabilir.

Çin'deki Uygurlara yönelik bu faaliyetlerin ilk yerleşme ve normalleşme sinyalleri, hem ana vatanlarında hem de Çin'in iç kesimlerinde kırsalda yaşayan Uygurlara yönelik zorunlu mahallî çalışma programlarının artmasa bile devam ettirilmesi kararlarının alınmasıyla Şubat 2020'nin sonlarında ortaya çıkmıştı.[1] Çin'in geneli sal-

[1] Mamatjan Juma ve Alim Seytoff, "Xinjiang Authorities Sending Uyghurs to Work

gın sebebiyle karantina altındayken gerçekleşen bu eylem, zorunlu Uygur işçilerinin kullanımına yakılan bu yeşil ışık, hâlihazırda dışlanan bu halkın aynı zamanda etnik Çinli nüfusun çoğunluğu güvenli bir şekilde tecrit altındayken ülkenin duran ekonomisini yeniden canlandıracak "harcanabilir" işçiler olarak görüldüğü iddialarına sebebiyet verdi. Sürgündeki Uygurlar da kırsalda yaşayan Uygur işçileri kullanan bu seferberliğin gerçekliğini, sosyal medyada maske takmış işçilerden oluşan, evlerinden fabrikalara sevk edildiklerini tahmin ettiğimiz devasa "işçi tugayları"na dair videolar paylaşarak teyit ettiler. Resmî olarak bu programlar "gönüllü" diye sunulsalar da 2017'den beri süregelen toplama kampları uygulaması göz önüne alınınca bu programlarda "gönüllü olmama"nın devlet tarafından muzır siyasi faaliyet olarak görülüp tutuklama ve alıkonmayla cezalandırılabileceğini varsaymak mümkündür.

Kitabın 6. Bölümü'nde anlatıldığı gibi bu çalışma programları, toplama kamplarına nazaran daha az şiddet içerse ve dış gözlemciler tarafından daha makul görülseler de Çin'in kırsalda yaşayan Uygur nüfusunu kontrol edip "dönüştürmesi"nde çok kritik bir rol oynuyorlar. Ana vatanda hükûmet, kırsalda yaşayan binlerce Uyguru seferber ediyor, hem eski tutukluları hem diğerlerini zorunlu çalışmaya tabi tutarak bölgedeki bir dizi fabrikanın inşaatında çalıştırıyor, bu sayede önceden aşkın bir şekilde Uygur kimliği taşıyan kırsal yerleşimlerin nüfusunu azaltıyor ve Uygur kültürünü teşkil eden aile bağları ve cemiyet hayatını yok ediyor. Ek olarak bu programlar, bu yeni fabrika işçilerini "dönüştürmeyi" hedefliyorlar; onları Uygur dil ve kültür muhitinden çıkarıp siyasi "yeniden ıslah" programlarına tabi tutuyor, Çince kurslarına dâhil ediyorlar. Daha sinsi diğer çalışma programlarıyla ise Uygur işçileri, Çin'in içlerindeki fabrikalara götürülüyor, burada özel yatakhanelerde ayrı olarak tutuluyorlar, fabrika bölgesinden ayrılmaları yasaklanıyor, iş saatleri dışında da yeniden ıslah eğitimleri alıyorlar. Programlara katılan Uygurlara uygulanan "dönüşüm" hamlelerine ek olarak bu programlar açık bir şekilde Uygur ana vatanının nüfusunun azalmasına, bu sayede kısıtlı bir etnik temizliğin uygulanmasına da katkı yapıyorlar.

---

in China's Factories, Despite Coronavirus Risks", *Radio Free Asia* (27 Şubat 2020).

Uygurları Çin'in içlerinde çalışmak için sevk eden programlar en az 2006 yılından beri aktif iseler de *South China Morning Post* 2020 Mayıs ayında bu zorunlu Uygur işçilerinin sayısının hükûmet tarafından 19 farklı bölge ve belediyeye ayrılan kotalar sebebiyle, muhtemelen tartışma yaratan "Eşleme Desteği Programı"nın 2010'dan beri uygulandığı ve Uygur bölgesinin gelişiminin ana aktörü olduğu bölgelerde arttığını ortaya çıkardı.[2] Yalnızca Shenzen bölgesine ayrılan kotanın 50.000 işçi olduğu iddiası göz önüne alınınca bu program dâhilinde önümüzdeki yıllar boyunca Uygur ana vatanından Çin'in içlerine taşınacak işçi sayısının yüz binlerce olacağını tahmin etmek mümkün ki bu da bölgenin demografisini ciddi ölçüde değiştirecektir.

6. Bölüm'de iddia edildiği gibi bu işçi programları, Çin'in Uygur nüfusa yönelik faaliyetlerinin 2017'den beri merkezinde yer alan toplama kamplarının nihai neticesi olacaktır. Toplu tutuklama, hapis ve gözetim sistemi Uygur ana vatanındaki direnişi etkin bir şekilde kırdı ve sosyal sermayelerini yok ederek karşı koyma cesaretlerini baltaladı. Önde gelen entelektüellerin çoğu alıkonulur yahut tutuklanırken, kırsal nüfusun çoğu fabrika işçilerinden oluşan bir alt sınıfa dönüştürülerek marjinalize ve kontrol ediliyor, aynı zamanda siyasi endoktrinizasyon ve asimilasyon programlarına tabi tutuluyor. Ayrıca bu yeni Uygur alt-sınıfının ciddi bir kısmı Çin içlerine gönderilerek ana vatanlarıyla bağları tamamen yok ediliyor.

Bu bağlamda yerel hükûmetin Uygur toplama kamplarının işlevini yeniden değerlendirdiği göze çarpıyor zira eski tutukluların çoğu gitgide artan sayılarda bu kontrollü çalışma programlarına "salınıyor". Aralık 2019'da dahi yerel hükûmetin Uygur asıllı başkanı Şöhret Zakir,* "mesleki eğitim kampları" dediği bu kampların sakinlerinin çoğunun artık, muhtemelen yukarıda değinilen zorunlu işçi programlarında iş bulmaya başladığını açıklamıştı. Bunun neticesi olarak bu kampların daha geniş bir Uygur katılımına açılması gerek-

---

[2] SCMP muhabirleri, "China Plans to Send Uygur Muslims from Xinjiang Re-Education Camps to Work in Other Parts of Country", *South China Morning Post* (2 Mayıs 2020).

* Metin içinde geçen Uygur isimleri, Türkiye Türkçesi imlasıyla verilecektir. Ancak dipnotlardaki isimler kaynak teşkil ettiklerinden, arayan okuyucuların kolay bulabilmeleri adına oturmuş İngilizce tabanlı imlaları korunarak verilmişlerdir. -çn.

tiğini, bu sayede iş bulmadan önce buralarda mesleki eğitim alabileceklerini söylemişti.[3] Bu sonuca yönelik hangi adımların atıldığını bilmemizi, Ocak 2020'den beri Uygur bölgesine uygulanan bilgi karartması imkânsızlaştırırken COVID-19 salgınının yarattığı sis perdesi toplama kamplarının böylesine bir normalleşme sürecine girip daha az şiddet içeren ancak hâlâ zorlayıcı ve asimile edici doğasını koruyan zorunlu çalışma programlarına dönüşme sürecini mümkün kılabilir. Hatta Çin hükûmeti bu merkezleri salgın sonrasında uluslararası gözlemcilerin ziyaretine açabilir, bu yolla 2017'den beri bu kamplarda gerçekleşen hukuk dışı, şiddet dolu ve zorlayıcı eylemlerini gizleyebilir.

Devletin diğer faaliyetleri de Çin hükûmetinin Uygur kimliğini yok etme kampanyasını salgın döneminde kalıcı hâle getirdiğini gösteriyor. Çok sayıda yetişkin mahallî fabrikalarda çalışmaya gönderilirken aynı zamanda hükûmet eliyle Uygur bölgelerinde okul öncesi çağındaki çocukları da kapsayan öğrencilere yönelik yatılı okullar inşa ediliyor ve bu okullarda Uygur öğrenciler aileleri ve toplumlarından ayrı tutularak Çin kültürü ve dilinde eğitiliyorlar. Hotan'ın Karakaş bölgesinde yerel hükûmetin bütün anaokullarının 2020-2021 öğretim yılında yatılı olmalarını zorunlu tuttuğuna dair iddialar var.[4] Eğer bu haberler doğruysa, bütün Uygur çocuklarına yönelik genel bir "yatılı okul mecburiyeti"nin ilk sinyallerini alıyor olabiliriz. Eğer bu gerçekleşirse, bir sonraki Uygur nesli Uygur kimliğini teşkil eden kültürel motiflere kısıtlı bir erişimle büsbütün asimilasyoncu kurumlar bünyesinde büyüyecekler demektir.

Son olarak, salgının başlangıcından bu yana Çin hükûmetinin geleneksel olarak Uygurların çoğunlukta oldukları ancak son dönemde nüfusun azaldığı Uygur bölgesine yerleşmek isteyen Çinlilere yönelik teşvik programları uyguladığı haberleri geliyor.[5] Bu uygulamanın kapsamı tam olarak bilinmemekle beraber Uygurların

[3] Keegan Elmer, "China says it will 'Normalise' Xinjiang Camps as Beijing Continues Drive to Defend Policies in Mainly Muslim Region", *South China Morning Post* (9 Aralık 2020).

[4] Erkin, "Boarding Preschools for Uyghur Children 'Clearly a Step Towards a Policy of Assimilation': Expert", *Radio Free Asia* (6 Mayıs 2020).

[5] Gulchehre Hoja, "Subsidies for Han Settlers 'Engineering Demographics' in Uyghur-Majority Southern Xinjiang", *Radio Free Asia* (13 Nisan 2020).

bölgeden koparılıp zorunlu işçi programlarına dâhil edilmeleri uygulamasıyla birleşince hükûmet destekli Çinli yerleşimci kolonizasyonu kampanyasında yeni bir merhale teşkil ettiği görülüyor. Bunun neticesi olarak, 6. Bölüm'de anlatıldığı gibi Uygur ana vatanının dönüştürülmesi uygulamasının bu yeni yerleşimcilere yer açmak için salgın süresince kesintisiz devam ettiğini kabul edebiliriz.

Bütün bu faaliyetler, devletin Uygur kimliğini yok etmeyi amaçlayan programı dâhilinde anlam ifade ediyor. Bu kitabın iddia ettiği gibi, hükûmetin "anti-terörizm" kisvesiyle sunduğu Uygur karşıtı kampanya, Uygur ana vatanını Çin'in geri kalanından fiziki coğrafyası dışında görünüş ve demografi açısından ayırt edilemez hâle getirmeyi amaçlayan bir yerleşimci kolonizasyonu ile yürütülüyor. Kitabın sonuç kısmında, bölgedeki gidişatın böyle bir kolonizasyonu başarılı bir şekilde kolaylaştırdığını söylüyor, aynı zamanda geri alınamaz hâle gelmesi için yıllar boyunca düzenli ve engelsiz biçimde devam ettirilmesi gerektiğini iddia ediyorum. Maalesef, salgının ilk aylarında gördüğümüz hızlanma emareleri bu sürecin, salgının biteceği günlerde kalıcı hâle gelmesini sağlayabilir; Uygur ana vatanının Çinlilerin baskın olduğu bir bölgeye dönüşmesini bir *emrivaki* hâline getirebilir. Bunun yanında, bu süreçte Çin hükûmeti 2017'den bu yana süren toplu cezalandırmalara dair fiziki delillerin çoğunu yok edebilir.

Bu bağlamda, Uygur kültürel soykırımına dair bir taban hareketine yönelik bu kitabın sonuç bölümündeki çağrım, bugün her zamankinden daha acil bir durum arz ediyor. Fakat şimdilerde Uygur meselesine dair aktivist faaliyetler aynı zamanda değişen jeopolitik bağlamla da uğraşmak zorundalar. COVID-19 salgınının küresel siyasi ve ekonomik süreçlere etkisi hâlâ geleceğe dair en büyük bilinmezlerden biriyken mevcut krizin jeopolitiği ciddi değişikliklere uğratacağı aşikâr görünüyor. Dünya tarihinin bu kritik dönemeci, dünyanın Teröre Karşı Küresel Savaş'ın ilanından beri zayıflayan kırılgan "kurallara dayalı düzen"ini daha da zayıflatıp yok edebilir, kitabın sonunda tasvir edilen mahremiyet-ötesi, haklar-ötesi ve çeşitlilik karşıtı bir ortamla bizi karşı karşıya bırakabilir. Lakin bu küresel çalkantı aynı zamanda bu gidişatın tersine çevrilmesini de sağlayabilir zira küresel ölçekteki ortak sıkıntılar daha fazla uluslararası gözetim ve insaniyetçilik gerektiğini gösteriyor, devlet-dışı

aktörlerin devletler ve diğer uluslararası güç kaynaklarını sınırları içinde ve dışında hesap verebilir hâlde tutmak için güçlendirilmesi gerektiğini gösterdiği gibi. Bu senaryolardan hangisi gerçekleşirse gerçekleşsin, bu krizden sonra dünyanın salgın sürecinde olduğundan çok daha çatışmalı olacağını beklemek mümkün. Salgın sonrası küresel gündemin en önemli maddesi olması pek muhtemel değilse de bu kitabın anlattığı Uygur kültürel soykırımı, 2020 sonrasında yeni dünya düzeninin nereye gittiğine dair işaretler barındırıyor olabilir.

Sean R. Roberts
15 Mayıs 2020
Washington, DC

GİRİŞ

2017'nin ikinci yarısı boyunca, Uygurlar ya da Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ne (XUAR) dair çalışan uluslararası bilim insanlarının çoğu, bölgedeki Uygur meslektaş ve dostlarımızın kaybolmaya başlamasıyla bir şeylerin yolunda gitmediğini ayırdına varmaya başladılar. Yurt dışında okuyan Uygur öğrencilerin çoğu ülkelerine çağrılmış ve Çin'de yaşayan akrabaları diaspora Uygurlarına onlarla iletişimi kesmeleri gerektiğini söylemeye başlamışlardı.[1] Bu, bölgeyi Orwelyan bir gözetim ülkesine çeviren, yeni atanmış bölgesel Parti Sekreteri Chen Quanguo yönetimi altında Uygur bölgesinde daha önce görülmemiş düzeyde güvenlik önlemleri alındığına dair Batılı bilim insanları ve gazetecilerin görüş bildirdikleri bir döneme denk geliyordu.[2] Chen, daha önce görev yaptığı Tibet'te de benzer güvenlik tedbirlerine başvurmuş olsa da Uygur Özerk Bölgesi'nde Uygurların davranışları, ilişkileri, dindarlıkları ve devlete sadakatlerini değerlendirmede kullanılabilecek diğer özelliklerinin kaydedildiği bir veri tabanını içeren, yeni ve devasa bir elektronik gözetim sistemiyle kendisini aşıyordu.[3]

Bu tedbirler Uygurların devlete sadakatlerine dair şüphelerin ve güvenlikçi uygulamaların on yıllardır arttığı bir bölgede baskıcı politikaların yoğunlaşmasının bir diğer örneği gibi göründüler. Her hâlükârda, Doğu Türkistan'da artan baskıya dair bu gelişmeler insanları 2017 sonlarında ortaya çıkan, Çin eliyle kurulmuş yasa dışı toplama kamplarına hazırlamamıştı.[4] 2018'e gelindiğinde, bu

---

1 Emily Feng, "China Targets Muslim Uyghurs Studying Abroad", *Financial Times* (1 Ağustos 2017).

2 bk. Adrian Zenz ve James Leibold, "Xinjiang's Rapidly Evolving Security State", *Jamestown Foundation China Brief* (14 Mart 2017); Magha Rajagopalan, "This is What a 21st Century Police State Really Looks Like", *Buzfeed News* (17 Ekim 2017).

3 Adrian Zenz ve James Leibold, "Chen Quanguo: The Strongman Behind Beijing's Securitization Strategy in Tibet and Xinjiang", *Jamestown Foundation China Brief* (21 Eylül 2017).

4 Nathan Vander Klippe, "Frontier Injustice: Inside China's Campaign to 'Re-edu-

kamplarda yaşayan Uygur ve diğer etnisitelerden Müslümanların sayısına dair tahminler bir milyon kişiye ulaşmıştı, bazıları iki milyona yakın olduğunu söylüyorlardı.[5] Bu kampların etnik ve dinî açıdan Uygurlar ve diğer yerli Türk haklarını hedef almaları, dünyanın bir diğer soykırıma şahitlik etmeye hazırlandığına dair meşru korkular yarattı.

"Soykırım" kelimesinin Doğu Türkistan'da yaşayan Uygurlarla ilgili kullanılması, bu kelimenin kullanıldığı her defasında olduğu gibi tartışmalı olsa da zaman geçtikçe Çin'in Uygurlara en azından kültürel bir soykırım uyguladığı kesinlik kazandı. Pratikte Çin devleti, bildiğimiz Uygur kimliğini yok etmek için bir harekât başlatmıştı. Bu, kültürel ürünler ve ritüelleri, dinî inanışları ve Uygurları tanımlayan sosyal sermayeyi hedef alan karmaşık politikalar bütünüyle eş zamanlı olarak Uygurların ana vatan kabul ettikleri Doğu Türkistan'ın manzarasını değiştirmek suretiyle başarılıyor. Uygur nüfusunun ciddi bir kısmının herhangi bir yargı süreci olmadan belirsiz bir süredir tutulduğu toplama kampları bu karmaşık politikaların merkezinde yer alıyorlar.

Bu kamplarda kalanlar hapishane şartlarında her gün saatlerce Çince çalışmaya ve yine saatler süren, çoğunlukla İslam'ı ve Uygur kültürel değerlerini tehlikeli bir ideoloji olarak hedef alan Komünist Parti propagandasını dinlemeye zorlanıyorlar.[6] Bazı kaynaklar kamptaki esirlerin ana dillerini konuşmaktan menedildiklerini ve hatta birbirleriyle konuşmalarının yasaklandığını söylüyorlar; aynı zamanda ağır işkence haberleri ve kamplardan çıkanların ne idiği belirsiz ilaçları almaya zorlandıklarına dair iddiaları duyuyoruz.[7]

---

cate' Uyghurs", *The Globe and Mail* (9 Eylül 2017); HRW, "China: Free Xinjiang 'Political Education' Detainees" (10 Eylül 2017); Eset Sulaiman, "China Runs Region-wide Re-education Camps in Xinjiang for Uyghurs and Other Muslims", *RFA* (11 Eylül 2017).

5 Alexia Fernandez Campbell, "China's Reeducation Campsare Beginning to Look Like Concentration Camps", *Vox* (24 Ekim 2018).

6 bk. "Inside the Camps Where China Triesto Brainwash Muslims Until They Love the Party and Hate Their Own Culture", *Associated Press* (17 Mayıs 2018); David Stavrou, "A Million People AreJailed at China's Gulags. I Managed to Escape. Here's What Really Goes on Inside", *Haaretz* (17 Ekim 2019).

7 bk. Amie Ferris-Rotman, "Abortions, IUDs and Sexual Humiliation: Muslim Women who Fled China for Kazakhstan Recount Ordeals", *Washington Post* (5 Ekim

Kamplarda tutulmak için belli kriterler olduğu iddia edilse de "terörist", "aşırılıkçı" yahut "ayrılıkçı" olduğundan şüphelenilenlere ayrıldığı söylenen kampların daha çok kota-bazlı hareket ettiklerini ve gelişigüzel yönetildiklerini, Uygurların ve diğer Müslümanların hayatın bütün alanlarından koparıldıklarını görüyoruz.[8]

Bir zamanların Nazi kamplarına ve Stalin'in *gulag*larına* benzetilen bu toplama kampları, 2017'den bu yana yükselişe geçen Çin baskısının manşetlerde en çok yer işgal eden bileşeni oldularsa da aslında Doğu Türkistan'da yaşayan Uygurlara yönelik tahdit ve tazyik politikasının yalnızca bir kısmından ibaretler. Bu kamplara atılmanın epey gelişigüzel olan kriterleri yerli halkta yaygın bir tutuklanma korkusu oluşturuyor. Henüz tutuklanmayan Uygurlar, her akşam kendilerini kamplara götürebilecek devlet görevlilerinin "kapıyı çalmalarını" beklediklerini ve en yakın arkadaşlarıyla yahut aileleriyle bile bu kamplara dair konuşmaktan korktuklarını zira böyle bir konuşmanın tutuklanmayla sonuçlandığını anlatıyorlar.[9] Buna ek olarak, Uygur toplumu içinde iş arkadaşlarının ya da komşularının onları küçük şahsi anlaşmazlıklar yüzünden Çin devletinin üç kötülük diyerek adlandırıp devlete ve topluma yönelen en önemli iç tehdit kabul ettiği "terörist, aşırıcı yahut ayrılıkçı" olarak ihbar edebilecekleri korkusu güvensizlik ortamı yaratıyor.

Bunun yanında bu korku, bölgedeki her Uygurun hareketini, etkileşimini ve düşüncesini gözetlemek için toplama kamplarından hemen önce kurulan yaygın gözetleme ağı yüzünden daha da derinleşiyor. Bu takip sisteminin omurgasını kontrol noktaları sayesinde sürekli gözetlenen kamusal alanlar, her yerde nazır küçük polis istasyonları ve yüz tanıma sistemleriyle donatılmış devasa bir kamera ağı teşkil ediyor. Fakat bu gözetleme ağı kamusal alanla sı-

---

2019); Eli Meixler, "'I Begged Them to Kill Me.' Uighur Woman Tells Congress of Torture in Chinese Internment Camps", *TIME* (30 Kasım 2018); Ben Mauk, "Untold Stories from China's Gulag State", *The Believer* (1 Ekim 2019).

8 Shoret Hoshur, "Nearly Half of Uyghurs in Xinjiang's Hotan Targetted for Re-education Camps", *RFA* (9 Ekim 2017).

* Toplamda 18 milyon insanın kalıcı ya da geçici olarak gönderildiği, bir buçuk milyondan fazla insanın ölümüne sebep olan Sovyet dönemi zorunlu çalışma kampları. -çn.

9 Sean R. Roberts, "Fear and Loathing in Xinjiang: Ethnic Cleansing in the 21st Century", *Fair Observer* (17 Aralık 2018).

nırlı kalmıyor, Uygurların özel hayatını da işgal ediyor.[10] Uygurların akıllı telefonlarına zorla yüklenen casusluk yazılımları GPS yoluyla sürekli olarak nerede olduklarını kayıt altına alıyor, iletişimlerini takip ediyor ve telefonlarında tuttukları medya dosyalarını izliyor. Uygurlar aynı zamanda iş yerlerinde ve yaşadıkları mahallede sürekli olarak düzenlenen sadakat testlerine maruz kalıyorlar.[11] Son olarak, belki de bu devasa gözetleme sisteminin en sürreal parçası olarak, bir milyonu aşkın parti mensubu bölgedeki Uygur evlerini ziyaret etmek ve bir süre kalmakla görevlendirildiler; bu sayede ev dizaynı, özel konuşmalar, kişisel alışkanlıklar ve dinî inançlarına dair mezkûr "üç kötülük"ten emare arayarak rapor verebiliyorlar.[12] Bütün bu veriler dev bir veri tabanına kaydediliyor ve bu veri tabanı yetkililere herhangi bir Uygur için detaylı bilgi sağlıyor, bu sayede yetkililer söz konusu Uygurun tutuklanıp tutuklanmayacağına karar verebiliyorlar.[13]

Gerçekte bu gözetim, beyin yıkama ve tutuklama ağı, sosyal sermayenin bağlarını kırarak, Uygur dilinin kullanımını caydırarak ve devletin tehdit olarak gördüğü tüm Uygur kültürel ögelerini ortadan kaldırarak Uygur kimliğini yok etmeye hizmet ediyor. Aynı zamanda Uygur asimilasyonunu ve turistler için ayrılanlar dışında Doğu Türkistan'ın Türk kültür varlıklarından arındırılması amacıyla dönüştürülmesini hedefleyen diğer politikalar için etkili bir güç teşkil ediyor. Uygur dili kamusal alanlardan kademeli olarak kaldırılıyor, tüm Doğu Türkistan sathında camileri ve Müslüman mezarlıklarını yok etmeyi hedefleyen bir kampanya güdülüyor ve geleneksel Uygur evlerinin bulundukları mahalleler yıkılıyor.[14] Kitlesel gözaltı

---

10 bk. Zenz ve Leibold, "Xinjiang's Rapidly Evolving Security State".

11 Roberts, "Fear and Loathing in Xinjiang".

12 Darren Byler, "China's Nightmare Homestay," *Foreign Policy* (26 Ekim 2018); Steven Jiang, "Chinese Uyghurs Forced to Welcome Communist Party Into Their Homes," *CNN* (14 Mayıs 2018).

13 James Leibold, "Surveillance in China's Xinjiang Region: Ethnic Sorting, Coercion, and Inducement", *Journal of Contemporary China* (2019).

14 Darren Byler, "Xinjiang Education Reform and The Eradication of Uyghur-Language Books", *SupChina* (2 Ekim 2019); Lily Kuo, "Revealed: New Evidence of China's Mission to Raze the Mosques of Xinjiang", *The Guardian* (6 Mayıs 2019); Bahram Sintash ve UHRP, "Demolishing Faith: The Destruction and Desecration of Uyghur Mosques and Shrines" (28 Ekim 2019); Sui-Lee Wee ve Paul Mozur,

sisteminin ve hapishanelerin dışında kalan, bilhassa kırsal alanlarda yaşayan Uygurların ve diğer Müslümanların çoğu, ya güvenlik sistemi içinde ya da yeni büyük inşaat sanayi tugaylarında çalışmaya zorlanıyorlar.[15] Ayrıca Çinlilerle evlenmeye zorlanıyorlar ve çocukları, ebeveynlerinden Uygur dili ya da kültürüne yönelik sosyalleşme sağlanmadan Çin dili ve kültürünün öğretildiği yatılı okullara gönderiliyorlar.[16] Bu tür fırsatlardan yararlanmadıkları takdirde ise kaçınılmaz olarak ya hapse ya da toplama kampına atılma endişesiyle karşı karşıya kalıyorlar.

Uygur kimliğini yok etmeye yönelik bu kampanya, kitabın bir kültürel soykırım şekli olarak doğasına da değinilecek son bölümünde çok daha ayrıntılı olarak ele anılacaktır. Ancak okuyucuya en azından bu kampanyanın vahşetinin kapsamını ve ölçeğini kitabın başında göstermek mühim. Kitap, bu baskıcı kampanyanın nasıl geliştiğini, neden başlatıldığını, hem Çin vatandaşları hem de dünya açısından nasıl aklanmak istendiğini açıklamaya çalışıyor. Kitap, genel olarak bu kampanyanın gayesinin Doğu Türkistan'ı ve halkını Çin Halk Cumhuriyeti'nin modern bir Çin vizyonuna zorla entegre etmek ve asimile etmek olduğunu öne sürüyor. Bu manada bu kampanya, son üç asırda sömürgecilerin yerli halkların iradelerini kırmaya, nüfuslarının büyük bir bölümünü tecrit edip yok etmeye ve geri kalanını zoraki asimilasyona maruz bırakırken ötekileştirmeye yönelik projelerine benziyor.

Modern Çin, Uygurlar ve Doğu Türkistan'la uzun bir sömürge ilişkisi geçmişine sahiptir. Bu bölge on sekizinci yüzyılın ortalarından bu yana Çin'in sözde bir parçası olsa da Qing İmparatorluğu ve Cumhuriyetçi Çin, Doğu Türkistan halkını ve topraklarını modern bir Çin yönetimine entegre etme çabalarında büyük ölçüde başarısız oldular. 1949'dan bu yana Çin Halk Cumhuriyeti, bölgenin demog-

"China uses DNA to Map Faces with Help from the West", *The New York Times* (3 Aralık 2019).

15 Adrian Zenz, "Beyond the Camps: Beijing's Grand Scheme of Forced Labor, Poverty Alleviation and Social Control in Xinjiang", *SocArxiv Papers* (12 Temmuz 2019).

16 bk. Darren Byler, "Uyghur Love in a Time of Interethnic Marriage", *SupChina* (7 Ağustos 2019); Adrian Zenz, "Break Their Roots: Evidence for China's Parent-Child Separation Campaign in Xinjiang", *The Journal of Political Risk*, 7:7 (Temmuz 2019).

rafisini önemli ölçüde değiştirerek ve halkına yönelik eyalet çapında politikalar getirerek bu hedefe yaklaştı ancak 1990'a kadar bölge, Çin Halk Cumhuriyeti'nin politikasına ve ekonomisine uzak kalmış, bölge halkı ise ÇHC'nin liderlik ettiği bir Çin toplumuna asimile olmaya yönelik direncini korumuştur. Mevcut kültürel soykırım kampanyasının başlangıcı, ÇHC'nin bölgeyi ilk kez geliştirmeye başladığı 1990'lı yıllara, eski Sovyetler Birliği sınırlarındaki coğrafi konumuyla Çin'in büyümekte olan ihracata yönelik ekonomisi için değerli olabileceğini kabul ettiği günlere uzanıyor. Bununla birlikte, neredeyse otuz yıllık kalkınma ve teşvik edilen asimilasyon hamlelerinin sonunda Çin Halk Cumhuriyeti, bölge halkının, bölgeyi ve halkını devletin politikasına ve toplumun geleceğine ilişkin vizyonuna entegre etme girişimlerine karşı direncini koruduğunu gördü. Xi Jinping'in otoriter tutumundan ve onun tek tip ve birleşik bir ÇHC vizyonundan cesaret alan devlet, zoraki asimilasyon ve kültürel soykırım yöntemlerine başvurdu.

On dokuzuncu yüzyıl boyunca ve yirminci yüzyılın başlarında Kuzey ve Güney Amerika yerlileri ile Avustralya ve Yeni Zelanda Aborjinleri de dâhil olmak üzere dünyanın dört bir yanındaki sayısız halkın başına böyle bir kader gelirken yirminci yüzyılın sonrasından bu yana kültürel soykırımın aşırılıklarının "modernleşme" ve "kalkınma" adına aklanamayacağına ve tekrarlanmaması gerektiğine yönelik küresel normlar genel olarak kabul edildi. Soykırıma, yerli halkların hakları ve etnik azınlıkların haklarına ilişkin Birleşmiş Milletler sözleşmeleri ve bildirgeleri bu tür eylemleri zorunlu olarak engellememekle birlikte bunları kabul edilemez ve kınamaya açık olarak niteliyorlar. Fakat bu yüzyılın bir zamanlar dünyada demokratikleştirici bir güç olarak fayda sağladığı düşünülen bilgi teknolojilerinin yardımıyla kültürel soykırımın yirmi birinci yüzyılda geri dönüşüne şahit oluyor gibi görünüyoruz.

Bu kitabın temel argümanlarından biri, kültürel soykırımın yirmi birinci yüzyılda geri dönüşüne bu yüzyıla özgü -"Terörle Küresel Savaş" (GWOT) gibi- belli bir ideoloji tarafından imkân tanındığıdır. Aşağıda daha fazla yer verileceği üzere "Terörle Küresel Savaş", ırksal, dinî veya etnik kimliklerine dayalı nüfusların tümü için insan haklarının bariz bir şekilde askıya alınmasını ve soykırımcı politikaların teşvik edilmesini haklı çıkarmak için "terörist" etiketinin

kullanılmasına izin verdi. GWOT bağlamında "terörist" etiketi, bu etiketin yapıştırıldığı kimselere yönelik mezalimi haklı çıkarmak için kullanılan varoluşsal bir tehdide işaret eder. Ayrıca, neyin "terörist" olduğunun açıkça tanımlanmaması ve fakat daha geniş bir nüfus içinde gizlenen bir tehdidi işaret etmesi nedeniyle herhangi bir Müslüman grup içinde bir "terörist tehdidi"nin saptanması, insan haklarının çabucak askıya alınmasını ve bütün bir halka yönelik soykırım eylemlerinin hayata geçirilmesini haklı çıkarabilir.

Bu yüzden Çin Halk Cumhuriyeti'nin Doğu Türkistan'da uyguladığı kitlesel tutuklama ve bununla bağlantılı baskıcı politikaların varlığını başlangıçta inkâr etmesinin ardından bu politikalara maruz kalanların İslami "aşırılıkçı" ideolojilerin taraftarları oldukları iddiasıyla tüm bu eylemlerini halkı çıkarması şaşırtıcı değildir ve bu nedenle Uygurlar, Çin toplumu için ciddi bir "terör tehdidi" oluşturuyorlar.[17] Bu bağlamda Çin, uyguladığı politikaların Uygur kültürünü yok etmeye değil, yalnızca bu kültüre bulaştığını ileri sürdüğü "aşırılıkçı" bir ideolojiyi ortadan kaldırmaya çalıştıklarını iddia ediyor. Çin Halk Cumhuriyeti bu argümanı öne sürerken Uygurlara karşı eylemlerine ilişkin uluslararası toplumdan gelen eleştirileri, Batılı ülkelerin 2001 yılından bu yana sözde "teröristlere" karşı gerçekleştirdikleri eylemlerden yalnızca biraz farklı olduğu söylemiyle kolayca saptırıyor. Aynı şekilde Çin devleti bu söylemi, devlet yetkilileri de dâhil olmak üzere tüm Çin vatandaşlarının, Uygurlara bariz bir soykırım uygulanıp vatanlarının sömürgeleştirilmediğini, Doğu Türkistan'daki varoluşsal bir "terör tehdidi"ne karşı yerinde bir tedbir alındığını anlamalarını sağlamak için kullandı.

Bu çerçevede kitap, modern Çin ve Uygurlar arasındaki sömürge ilişkisiyle "Terörle Küresel Savaş"ın nasıl kesiştiğini ve bunun bugün Uygur ana vatanında tanık olduğumuz benzeri görülmemiş istibdadı nasıl yarattığını ortaya koyuyor. Bunu yaparken de Çin Halk Cumhuriyeti'ni ve uluslararası toplumu sorumlu tutuyor. Şu anda Uygurlara karşı yürütülen baskıcı politikalardan hiç şüphesiz bunları hayata geçiren Çin hükûmetinin sorumlu tutulması gerekse de Çin Halk Cumhuriyeti'nin bunları uygulamaya geçmesine izin

[17] Chris Buckley ve Austin Ramzy, "Facing Criticism Over Muslim Camps, China Says: What's the Problem?" *The New York Times* (9 Aralık 2019).

veren, muğlak bir şekilde tanımlanmış bir "terörist" düşmanla mücadele konusundaki uluslararası saplantı olmuştur. Bu saplantı, bu politikaların cezasız kalmalarına neden oldu ve en azından kısmen aşırı vahşi ve soykırımcı doğalarına ilham verdi.

UYGURLAR KİMDİR?

Uygurlar, Türk dil ailesine mensup bir dili konuşan, çoğunluğu Müslüman bir halktır ve ÇHC'nin Sincan Uygur Özerk Bölgesi (XUAR) olarak, Uygurların ise Doğu Türkistan olarak adlandırdıkları Çin'in kuzeybatı bölgesinde yaşarlar. Uygurların ana vatan bildikleri bu topraklardaki Uygur nüfusu 11.300.000'in üzerindedir.[18] Buna ek olarak bilhassa Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye başta olmak üzere dünyanın geri kalan bölgelerinde yaklaşık 500.000 Uygur yaşamaktadır. Kültürel, dilsel ve tarihî olarak Çinlilerle paylaştıklarından çok daha fazlasını eski Sovyet Orta Asya halklarıyla paylaşıyorlar. Daha geniş Orta Asya kültür bölgesinde göçebe Kazak, Kırgız ve Türkmenlerin aksine öncelikle yerleşik kültürleriyle tanımlanırlar ve dilleri çoğunlukla aynı şekilde uzun bir yerleşik tarım, şehircilik ve ticaret tarihi olan Özbeklerin[19] diliyle karşılıklı olarak anlaşılabilirdir.

Uygurlar arasında İslam'ın köklü bir mazisi vardır ve bugün çoğu Uygur, kendini Müslüman olarak tanımlamaktadır. Uygur ana vatanındaki İslam, ekseriyetle Hanefi Sünni İslam geleneğine bağlı olarak tasvir edilirken yerel pratikler, mistik sufi gelenekler ve yerli dinî uygulamaların köklü tarihinden referansla çok çeşitli ve bağdaştırıcıdırlar.[20] Uygurlar uzun zamandır Mekke'ye "hac" ziyaretlerini yapmışlarsa da ana vatanlarının Orta Doğu'nun İslami merkez-

[18] Sincan Uygur Özerk Bölgesi İstatistik Bürosu "Bölge, Eyalet, Şehir ve Beldeye Göre Ulusal Nüfus" (15 Mart, 2017).

[19] Orta Asya'daki göçebe/yerleşik kültürel ayrım ile ilgili daha fazla bilgi için bk. Elizabeth Bacon, *Central Asians Under Russian Rule: A Study in Culture Change* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1980).

[20] Uygurlar arasında yerel İslam gelenekleri hakkında daha fazla bilgi için bk. Rian Thum, *The Sacred Routes of Uyghur History* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014) ve Ildiko Beller-Hann, *Community Matters in Xinjiang, 1880–1949: Towards a Historical Anthropology of the Uyghur* (Leiden: Brill, 2008).

lerine olan uzaklığı onları Müslüman dünyasının ve küresel İslami hareketlerin sınırında bırakmıştır. Bunun yanı sıra bugün ana vatanlarında hiç dindar olmasa da kültürel geleneklerinin bir parçası olarak muhtelif Müslüman pratikleri benimseyen çok sayıda Uygur var. Bununla birlikte İslam, Uygur kimliğinin inkişafında mühim bir rol üstlenmiş ve modern dönemde de bu nüfusun kendisini baskın Çin halkından farklılaştırması için bir araç olarak hizmet etmiştir.

Modern Uygurlar, soylarını ekseriyetle sekizinci ve dokuzuncu yüzyıllarda ana vatanlarının çoğuna hükmeden eski bir Uygur imparatorluğuna dayandırsalar da birçok modern etnik grup gibi aslında tarih boyunca bu bölgede farklı zamanlarda yaşamış farklı halkların bir birleşimidirler.[21] Özellikle Uygurlar, bölgeye ilk olarak altıncı yüzyılda giren farklı Türk halklarıyla ana vatanlarının en eski sakinleri oldukları kabul edilen muhtelif Hint-Avrupa halklarının bir kombinasyonundan neşet etmişlerdir.[22] Bunun bir sonucu olarak Uygurların görünümleri, Avrasya'daki önemli sayıda farklı halkla ilişkilendirilebilecek örnekleri ihtiva edecek kadar çeşitlidir. Bu çeşitli genetik tarihi, Uygurları Çin nüfusuna tam anlamıyla asimile etme çabalarını engelliyor. Uygurların Çin'de Çinlilerden fiziksel olarak açıkça farklı olan en büyük etnik grup olmaları gerçeği, Uygurlar ve Çinliler arasındaki ilişkiye açık bir ırksal boyut aşılamış, bu da şüphesiz modern Çin'in genellikle homojenliği istikrarla ilişkilendiren toplumunda Uygurların konumunu "öteki" olarak işaretlemiştir.

Yekpare bir Uygur ulusu kavramı yirminci yüzyıla kadar gelişmemiş olsa da onuncu ve on üçüncü yüzyıllar arasında Uygur ana vatanının İslamlaşması ve Türkleştirilmesi, bölgede birleşik bir kültürün gelişmesi ve modern Uygur kimliğinin temellerinin atılması konusunda etkili oldu. On sekizinci yüzyılın ortalarında Qing İmparatorluğu bölgeyi ele geçirdiğinde bu birleşik kültür yerel nüfusta belirgindi. Henüz Uygur etnik adını benimsememiş olsalar da bu nüfus, ortak bir yer, gelenek, dil ve metinlerin sözlü aktarımı ile

---

[21] Kadim Uygur İmparatorluğu hakkında daha fazla bilgi için bk. Colin Mackerras, *The Uighur Empire According to T'ang Dynastic Histories: A Study in Sino-Uighur Relations, 744–840* (Columbia, SC: University of South Carolina Press, 1973).

[22] bk. James Millward, *Eurasian Crossroads: A History of Xinjiang* (New York: Columbia University Press, 2007), s. 1-77.

artık birleşmişti.[23] Bu anlamda, Uygurlar bugün ana vatanları olarak gördükleri bölgenin yerli halkı olarak kabul edilmelilerdir. Birleşmiş Milletler'e göre yerli halklar, bir bölge fethedilmeden ya da işgal edilmeden ve/veya iskândan önce orada yaşayan farklı etnik ya da kültürel kökenlerden gelen halklardır.[24] Bununla birlikte Çin, Uygurlar ile arasındaki gerilimi körüklemekte olan Uygurların bu bölgenin yerli halkı olmadıkları ve bölgenin daima daha büyük bir Çin'in parçası olduğu iddiasında çok katıdır.[25]

Bu gerilim genellikle Uygur ana vatanıyla ilgili kritik bir soru üzerinde olmuştur: Bu bölge kime aittir ve halkının ve topraklarının idaresi ve gelişimi konusunda yetki kime verilmelidir? Modern Çin devletleri ile Uygurların bu soruna yönelik tavırlarının belki de en dikkat çekici göstergesi, her birinin bölgeye verdiği isimlerin farklı olmasıdır. Modern Çin devletleri, bölgenin yasal adının Qing İmparatorluğu tarafından verilen ve bölgenin ilk kez Çin'e katıldığı 1880'lerden bu yana kullanılan resmî isim olan Xinjiang (veya "Yeni Sınır") olduğunu iddia ediyorlar. Çoğu Uygur, açık sömürge imaları barındırdığı için günlük konuşmalarında bu ismi bilinçli olarak kullanmaz. Bazı Uygurlar, bölgenin yerli doğasını vurgulayan ve bölgede aynı adla kurulan iki kısa ömürlü bağımsızlık devleti hatırlatan "Şarki Türkistan" (veya Doğu Türkistan) ismini tercih ederler. Diğer Uygurlar ise Xinjiang ifadesini kullanmaktan kaçınmak ve yetkililerin "aşırılıkçı" olarak gördükleri "Doğu Türkistan" ifadesini kullanmamak için bir başka yol olarak "Uygur Diyarı" adını tercih ediyorlar.[26]

Siyasi egemenlik meselelerinde bir taraf tutuyormuş gibi algılanmamak için bölgeyi "Xinjiang" ya da "Doğu Türkistan" olarak

---

[23] bk. Laura Newby, "'Us and Them' in 18th and 19th Century Xinjiang", I. Beller-Hann, M. Cesàro ve J. Finley (ed.), *Situating the Uyghurs Between China and Central Asia* (Hampshire, UK: Ashgate, 2007) içinde; Beller- Hann, *Community Matters in Xinjiang*; Thum, *The Sacred Routes of Uyghur History*.

[24] UN Permanent Forum on Indigenous Issues, "Indigenous Peoples, Indigenous Voices: Who are Indigenous Peoples?" United Nations (2006).

[25] Doğu Türkistan ve Uygur tarihine ilişkin Çin'in resmî kaynakları için bk. ÇHC Devlet Konseyi Enformasyon Ofisi (SCIOPRC), *Full Text of White Paper on History and Development of Xinjiang* (26 Mayıs 2003); *White Paper: Historical Matters Concerning Xinjiang* (22 Temmuz 2019)

[26] Elise Marie Anderson ile şahsi iletişim, 2019.

adlandırmaktan kaçınmayı seçtim. Bunun yerine bölgenin devlet veya Uygur milliyetçisi nitelemelerine atıfta bulunmadığım sürece bölgeyi tanımlamak için "Uygur bölgesi" ya da "Uygur ana vatanı" terimlerini kullanıyorum. Bu bölgeyi "Uygur ana vatanı" olarak kabul etmek Çin hükûmetinin gözünde siyasi bir duruş gibi görünse de bunun, Uygurların bölgeyle aralarındaki tarihî ilişkinin objektif bir tanımı olduğuna inanıyorum. Bu bakımdan bu isimlendirme, bölgenin bağımsız bir devlet mi yoksa Çin Halk Cumhuriyeti'nin parçası mı olması gerektiğine yönelik politik soru üzerine bir tavrı yansıtmak anlamına gelmez.

Bölgenin meşru adına ilişkin tartışma, Uygurlarla modern Çin arasındaki zayıf ilişkinin ve bu ilişkiyi tanımlayan uzun ve kaynamakta olan çatışmanın bir simgesidir. Bu çatışmanın yoğunluğu tarihî olarak değişiklik gösterir. Çatışma bazen düşük seviyeli direniş olarak kendini gösterirken bazen doğrudan şiddetli çatışma olarak ortaya çıkmaktadır ancak Qing'in Uygur ana vatanını işgalinden bu yana sürekli olarak bir seviyede var olmuştur. Bu kitabın temel argümanlarından biri, Çin Halk Cumhuriyeti'nin 11 Eylül 2002'den (9/11) kısa bir süre sonra Uygurların Çin yönetimine karşı süregelen direnişlerini uluslararası bir "terör tehdidi" olarak nitelendirme kararının modern Çin ile Uygurlar arasındaki ilişkiyi kökten değiştirdiği ve belki de uzun zamandır kaynayan çatışmaları en nihayetinde öngörülebilir gelecek için çözülemez hâle getirdiğidir.

Çin'in Uygurları "Terörle Küresel Savaş" (GWOT) kavramına bu kadar kolay dâhil edebilmesinin nedenlerinden biri, bu savaşın belirsiz bir düşmana karşı ilan edilmiş olmasıydı. Bizzat "terörizm" kavramının evrensel olarak kabul gören bir tanımı yoktur ve öncelikle bir devlete veya topluma karşı silahlı direniş gösteren devlet dışı aktörleri itibarsızlaştırmak için kullanılan siyasi bir etikettir. Ancak analizim kısmen Uygurların Çin ve dünya için gerçek bir "terör tehdidi" oluşturup oluşturmadıklarını belirlemeye odaklandığından, kitabın neyin "terör tehdidi" oluşturup oluşturmadığını netleştirmeyi sağlayacak bir terör tanımını benimsemesi kritik önem taşıyor. Kitap bunu yaparken devletlerin ya da devlet dışı aktörlerin uyguladıkları siyasi şiddetin silahlı çatışmalar konusundaki uluslararası hukuk açısından nasıl meşru ya da gayrimeşru olarak kabul edilebileceği konusunda bir duruş ortaya koyuyor.

TERÖRİZM NEDİR?

Walter Laqueur, yaptığı tarihî incelemede bu fenomenin tanımının yapılamayacağını iddia etmiş ve bu konuyla ilgili uluslararası bir uzlaşmaya varma girişiminin "sonu gelmeyen tartışmaları getireceğini" öne sürmüştü.[27] Laqueur'un kastettiği şey, hem "terörizm" kavramının uzun zamandır gayrimeşru bir silahlı mücadele biçimi olarak nitelendirilmesi hem de birçok uluslararası aktörün bu fenomenin belirsiz bir tanımını sürdürmeye çalışmasıydı zira bu muğlaklık, aktörlere bu etiketi daha keyfî biçimde kullanmaları için serbestlik tanıyor, destekledikleri devlet dışı aktörleri görmezden gelirken karşıtlarını kınamak için kullanabiliyorlardı. "Terörist" tanımındaki bu siyasi manipülasyon, Kuzey İrlanda'daki "sorunlar" ile ilgili 1975 tarihli bir romandan sıklıkla yapılan bir alıntıyla hatırlatılır: "Bir adamın teröristi, başka bir adamın özgürlük savaşçısıdır."[28]

Bununla birlikte GWOT, tarihî açıdan bir "terörist" olarak damgalanmanın siyasi keyfîliğiyle ilgili hesabı temelden değiştirdi. GWOT'tan önce bir küresel güç tarafından "terörist" olarak kabul edilenlerin "özgürlük savaşçıları" olarak tanınmak için genellikle başka bir küresel güce dayanabilecekleri farz edilirdi. Ben bir grubu "terörist" olarak damgalamanın siyasi gerekçeli keyfîliğinin GWOT'un ortaya çıkmasıyla son bulmadığını savunsam da Eylül 2001'den sonra kimlerin bu küresel savaşın düşmanları olan "terörist"ler olduklarını belirleme konusunda uluslararası bir konsensüs oluşturma çabası vardı. Sıkı siyasi pazarlıklar yoluyla pek çok devlet, çatıştığı devlet dışı Müslüman aktörleri bu küresel düşmanlar listesine dâhil etmeye çalıştı. Çin, 2002 yılında Afganistan'a yerleşen küçük bir Uygur grubu nedeniyle "terör tehdidi" ile karşı karşıya olduğu konusunda uluslararası kabul gördüğünde bu çabasını başarıya dönüştüren devletlerden biri oldu. Bu kitap, bu uluslararası tanımanın yersiz ve siyasi amaçlı olduğunu savunuyor ancak böyle bir iddiada bulunmak için öncelikle uluslararası toplumun yapma-

---

[27] Walter Laqueur, *Terrorism* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1977), s. 179.

[28] Gerald Seymour, *Harry's Game: A Thriller* (New York: Random House, 1975).

dığı bir şeyi yapması, "terörizmi" tanımlaması veya en azından bu kitapta kullanıldığı şekliyle bu terimin işe yarayan bir tanımını kabul etmesi gerekiyor.

Kitabın eleştirel GWOT analizi, "terörizmi" dünyanın sahici bir endişesi olarak görmezden gelmek anlamına gelmez. 11 Eylül olayları korkunçtu ve Rusya'daki 2004 Beslan Okul Katliamı, 2014 Hindistan, Mumbai saldırıları, 2011 Norveç'in Utoya saldırıları; 2014 Nijerya Gamboru ve Ngala saldırıları, 2014'te Kunming'de işlenen bıçaklı cinayetler, 2015 Fransa Paris toplu katliamları, 2019 Yeni Zelanda Christchurch saldırısı ve son yıllarda ABD'yi kasıp kavuran siyasi güdümlü kitlesel cinayetler de dâhil olmak üzere yüzlerce başka benzer saldırı insanlığa karşı suçlar olarak kabul edilmelidirler.

Tüm bu şiddet eylemleriyle ilgili evrensel olarak alçakça olan şey, (bunlar sıklıkla kınansa da) ne bunların arkasında yatan ideoloji ne siyasi amaçları ne de bu eylemleri gerçekleştirenlerin ve ait oldukları grupların kimliğidir. Bilakis bu şiddet eylemlerinin hepsini kınamaya değer kılan özelliği, saldırıları gerçekleştirenlerin siyasi şikâyetleriyle doğrudan bağlantısı olmayan sivilleri kasten hedef almış olmalarıdır. Bence "terörizmin" nesnel bir tanımı ve "terörist eylemlerin" kınanması, bu çatışmanın doğası ne olursa olsun masum insanları siyasi çatışmanın şiddetinden korumanın bir yolu olarak bu temel noktayı ele almalıdır.

Esasen bu nokta, devlet dışı aktörleri siyasi silahlı çatışmada devletlerle aynı standartlardan sorumlu tutma çabasıdır. Bir kişinin bir silahlı çatışmanın her iki tarafını da kabul edip etmemesi, kişinin bu çatışmaya ilişkin değerlerine ve çıkarlarına bağlı tamamıyla siyasi bir meseledir. Bununla birlikte uluslararası sistem, şiddetli siyasi çatışmanın küresel gerçekliğin bir parçası olduğunu ve belirli toplulukların haklarını gerçekleştirmek ve kendilerini baskıdan ya da işgalden kurtarmak için genellikle kaçınılmaz bir durum olduğunu kabul ediyor. Bu nedenle uluslararası toplum, savaş için angajman kuralları oluşturmuş ve bu kuralların tatbiki için kurumlar tesis etmiştir. Bu kurallar arasında, savaş esnasında çatışmanın taraflarının sivilleri kasıtlı olarak hedef almaması şartı da yer alıyor. Bunu yapan devlet aktörleri savaş suçlusu olarak kabul edilirler ve

bunu yapan devlet dışı aktörler de haklı olarak "terörist" damgasını hak ederler.

Bu radikal bir tutum değil. Aslında bu tavır, 2002'de İsrail'in önde gelen "terörizm" uzmanı Boaz Ganor tarafından GWOT'u daha rasyonel ve kazanılabilir bir savaş kılmanın ve masum sivilleri siyasi çatışmanın şiddetinden korumanın bir yolu olarak önerildi. Ganor şu ifadeleri kullanıyor:

> Terörizmin doğru ve nesnel bir tanımı, milletler arasındaki konvansiyonel savaşlarda hangi davranışlara izin verildiğine ilişkin kabul görmüş uluslararası yasalara ve ilkelere dayandırılabilir. Bu yasalar, savaş sırasında askerlere kasten zarar verilmesinin gerekli bir kötülük olduğu ve bu nedenle buna izin verilebildiği ancak sivillerin kasten hedef alınmalarının kesinlikle yasak olduğu temel ilkesine dayanan Cenevre ve Lahey Sözleşmelerinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu sözleşmeler, askerî bir düşmana saldıran askerler ile sivillere kasten saldıran savaş suçlularını birbirinden ayırırlar.[29]

Ganor'un öne sürdüğü üzere savaşlar sırasında devletlere uygulanan bu ilke, siyasi çatışmalara karışan devlet dışı aktörleri de kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Siyasi güdümlü şiddet için sivilleri kasten hedef alan devlet dışı aktörler "terörist" olarak kabul edilmeliler ve siyasi amaçlarla orduya, polise ve devlet kurumlarına saldıranlar ise gerilla savaşına karışmış olarak anlaşılmalıdırlar. Bir devletin bu tür gerilla savaşına uluslararası kabul görmüş savaş angajman kuralları çerçevesinde faillerine karşı güç kullanarak cevap vermesi kesinlikle mantıklıdır ancak bu, saldırdıkları kişilerin "terörist" olarak kabul edilmeleri ve evrensel olarak kınanmaları gerektiği anlamına gelmez.

Ganor'un muhakemesine göre böyle bir ayrım hem masum sivilleri korur hem de devlet dışı aktörlere silahlı direnişe katılma hakkı tanır. Sonuç olarak devlet dışı tüm aktörler bu tür haklardan mahrum bırakılsalardı ne modern dünya sistemimiz ne de modern bir yönetim şekli olarak demokrasi var olurdu. Sömürge sonrası bağımsız devletleri doğuran sömürgecilik karşıtı kurtuluş hareketleri olmayacaktı ve monarşiler çağının yerine bugün var olan modern

---

[29] Boaz Ganor, "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?" *Policy Practice and Research*, 3:4 (2002), s. 288.

devlet şekillerini ihdas eden hiçbir ihtilal olmayacaktı. Ganor'a göre bu objektif ve eyleme dayalı ayrım, aynı zamanda politik öznelciliğin çok açık biçimde başımıza bela ettiği "terörist-özgürlük savaşçısı" ikilemini de çözüyor.

Bu kitabın çalışma tanımı olarak benimsediği Ganor'un "terörizm" tanımına göre bir "terör eylemi"ni belirleyen ölçüt, eylemin şiddet barındırması, siyasi amaçlı olması ve kasıtlı olarak sivilleri hedef almasıdır.[30] Kitap çalışmasının amaçları doğrultusunda tanım yaparken bunun örtük olarak eylemin önceden planlandığını ve genellikle (ama zorunlu olarak değil) daha geniş nüfusta korku yaratmak için bir araç olarak kullanıldığını gösterdiğini de ilave edeceğim. Böyle bir "terör eylemi" gerçekleştiren herkesin bir "terörist" olarak hesap vermesi ve savaş suçluları gibi ağır, objektif değerlendirmelere ve somut kanıtlara dayanan cezalarla yüzleşmeye mecbur edilmesi gerektiğini söylemeye lüzum yok.

Bu işe yarayan tanım, sivili neyin oluşturduğuna yönelik net bir yoruma dayanıyor. Örneğin bu, ABD Dışişleri Bakanlığının yaptığı tanımdan farklıdır. ABD hükûmetinin yaptığı tanımda "terörizm", ulus altı gruplar veya gizli ajanlar tarafından önceden planlanarak silahsız hedeflere karşı uygulanan siyasi amaçlı şiddet demektir.[31] Ganor'un belirttiği üzere ABD'nin yaptığı tanım askerî personeli, güvenlik organlarını ve devleti, devletler arasında meydana gelecek bir savaşta korunmayacak şekilde koruyor zira devlet dışı bir aktörün onlara karşı aktif bir mücadele sürdürülmediği sırada yapacağı sürpriz bir saldırı "terörizm" olarak kabul edilecekken konvansiyonel savaşta bu gibi taktikler beklendik ve kabul edilebilirdir.

Bu çalışmada esas alınan tanıma göre 1990'ların başlarından bilhassa 2013'e kadar Uygurlar tarafından gerçekleştirilen çok az şiddet eylemi açık biçimde "terörizm" olarak kabul edilebilir. Ayrıca Uygurlar tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen bu eylemlere ilişkin teyit edilmiş ayrıntıların az oluşu, bu eylemlerin nasıl nitelendirilmeleri gerektiğine yönelik net bir karar verilmesine mâni oluyor. Bu durum, Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2000'lerin başında Uygur nüfusu içinde sözde ciddiye alınır bir "terör tehdidi" oldu-

[30] *age.*, s. 294-296.

[31] United States Department of State, *Patterns of Global Terrorism*, 2003, Nisan 2004, s. xii.

ğu konusundaki ısrarını ve uluslararası toplumun bunu tanımasını tartışmaya açıyor.

Kitap, "terörizm" kavramını anlamsız öznellikten kurtarmak için bir araç olarak bu iş görür tanımı kullanırken "terörizm" terimini metinde ekseriyetle Çin devleti tarafından öznel olarak Uygur direnişini itibarsızlaştırmak ve hatta Uygur halkını tümüyle canavarlaştırmak amacıyla kullanıldığını vurgulamak için "korkutucu tırnak işaretleri" ile kullanıyor. Kitap -bence- bir eylemin evrensel anlamda "terörizm" olarak kınanması gerekip gerekmediğini nesnel olarak tespit etmek için bu terimin kendi iş görür tanımına atıfta bulunduğunda ise bunu açıkça ifade ediyor. Benzer şekilde kitap, Çin devletinin sık sık "terörizm" terimiyle birbirinin yerine kullandığı ve "üç kötülük" denen şeyde tecessüm eden "aşırılıkçılık" ve "bölücülük" terimlerine atıfta bulunduğu zaman "korkutucu tırnak işaretleri" kullanıyor. Bununla birlikte bana kalırsa "aşırılıkçılık" ve "bölücülük" terimlerinin öznel ve siyasi olarak anlamlandırılmalarının onları nesnel birer tanımlayıcı olarak neredeyse işe yaramaz ve görece daha nesnel olan tanımlara kıyasla değersiz kıldığını belirtmek önemlidir.

Bu terimlerin öznel oluşlarını açıkça kabul etmek okuyucular için basit bir akademik mesele gibi görünse de bu terimlerin öznelliklerini yapıbozuma tabi tutmak çok mühim zira çok yaygın ve etkili hâle geldiler. Nihai olarak dünyanın çoğu, devletlerin insan haklarını askıya alıp hepimizin bildiği tanımsız bir düşmanla mücadele adına acımasız şiddet eylemleri gerçekleştirme biçimlerine karşı duyarsız hâle geldi. Bunun nedeni nihayetinde "terörist" damgasının vurulduğu kişileri canavarlaştırmaya hizmet etmesidir. Bu kitap bağlamında bu terimin canavarlaştırma kabiliyeti, bilhassa Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uygur halkına yönelik kültürel soykırımı "terörle mücadele" adına meşrulaştırma yöntemlerinde vazıhtır.

"TERÖRİST" DAMGASIYLA CANAVARLAŞTIRILMAK

Korkunç 11 Eylül olayları dikkate alındığında GWOT'un modern savaşlarda benzeri görülmemiş bir hızla "teröristleri" canavarlaştırmayı başarması şaşırtıcı değil. Bu canavarlaştırma, savaşın reto-

DİZİN

"11 Eylül" olayları, 35, 38, 147, 202
"11 Nu.lu Belge" (2013), 208
"7 Nu.lu Belge" (1996), 82, 83, 169
11 Eylül 2001 saldırıları bk. "11 Eylül" olayları

A

Abdülhak, 120, 122, 123, 140, 145, 151-156, 162, 181, 196, 215, 234, 238, 294, 295
Abdulkadir, Şeyh, 135
Abdulşükür, Emîr, 154, 156, 162, 196, 234
Abdureşit, Abdulahat, 96
Afganistan, 298
  ABD'nin işgali, 91, 119
  Çin ile ilişkileri, 142, 143
ahlaki otorite, 248, 300
Aksu, 215, 224, 226
alfabe, seçimi, 71, 78, 79
Alptekin, İsa Yusuf, 67, 68
Amerika Birleşik Devletleri, 37, 39-41, 82, 88, 90-93, 100, 103-112, 116, 117, 119, 120, 122, 123, 127, 130, 132, 140, 143-145, 147, 153, 155, 162, 202, 252, 294, 300, 303, 304
  Dışişleri Bakanlığı, 37, 105, 150
Anand, Dibyesh, 47
Armitage, Richard, 106
asimilasyon ve asimilasyonist politikalar, 28, 69, 75, 76, 164, 174, 176, 179, 180, 189, 193, 194, 196, 199, 217-219, 221, 242, 259, 261, 272, 277, 278, 283, 286, 290
Associated Press, 263
"aşamalı kalkınma", 193
"aşırılıkçılık", 25, 29, 32, 38, 41, 46, 82, 83, 94, 96, 101, 126, 127, 170, 171, 179, 197, 204, 208-210, 213, 216, 218-222, 240, 250, 251, 257-259, 264, 272, 273, 275, 276, 278, 286, 290, 297, 298
aşırılıkçılıktan arındırma düzenlemeleri, 258-261, 273, 286
Ata-Yurt teşkilatı, 293
"ayrılıkçılık", 82, 86, 96, 101, 127, 169, 170, 217
ayrımcı işe alım uygulamaları, 192

B

"Baren olayı" (1990), 80-82, 102, 136-138, 151, 208
"Batı'yı Geliştirme" kampanyası, 86, 172-175
"büyük veri", 302
barışçıl protesto, 102, 184, 199
Barmin, Valery, 65
bayraklar, 158, 295
Becquelin, Nicholas, 174, 193
Bekali, Ömer, 266
Bellar-Hann, Ildiko, 176
beylik {Bäg} sistemi, 52, 55
Bilal, Şeyh, 140, 147
bin Ladin, Usame, 98-100, 103, 106, 153
Birleşik Uygur Örgütleri Komitesi, 99
Birleşmiş Milletler, 28, 32, 92, 97, 98, 104, 108-112, 116, 127, 130, 132, 150, 163, 297, 298, 300, 303, 304
Bişkek
  ABD Büyükelçiliğine saldırı planlandığı iddiası (2002), 108, 252
  Çin Büyükelçiliğine saldırı iddiası (2016), 252
biyometrik veri, 253
biyopolitik, 39, 40, 250, 257, 290, 298
Bolsonaro, Jair, 303
Bovingdon, Gardner, 84, 180
Brezilya, 303
Brophy, David, 61
Bush, George W., 90, 91, 96, 105, 108
Büyük İleri Atılım (GLF), 72-74

Byler, Darren, 227, 253, 277, 282, 286

C

camiler, yıkılmaları, 279, 280
canavarlaştırma, 38-42, 206, 248, 298
Cenevre Sözleşmesi, 36
Chatterjee, Partha, 48
Chen Quanguo, 23, 251-256, 258, 275 284
China Electronic Technology Group, 249, 253
cihat, 117-119, 124, 137-139, 141, 144, 149, 151, 153, 155-159, 162, 196, 197, 203, 207, 208, 210, 213, 215, 226, 230, 231, 235, 240, 241, 295, 121, 166, 168-172, 181, 193
cihatçı gruplar, 42, 114, 124, 125, 131, 156, 158, 160, 161, 203, 204, 226, 231, 235, 237, 238, 243
cinsel istismar, 267, 268
Cliff, Thomas, 186, 190, 193
CNN, 202, 203
Craner, Lorne, 105

Ç

çalışma programları, 178, 179, 185, 192
çalışma programları, 270-272, 281-284
Çin devletinin güvenlik organları, 199, 203, 204, 206-208, 211, 212, 223-227, 240
Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), 28, 30, 49, 51, 68-70, 72, 74, 76, 78-84, 88, 106, 107, 112, 115, 119, 144, 175, 217-219, 221, 242, 244, 247-249, 255, 257, 261, 263, 269, 279-281, 292, 298, 301
  ekonomik gücü, 300
  eylem motivasyonları, 289, 290
  üzerinde baskı oluşturmak, 305
  ayrıca bk. Uygurlara yönelik baskı
Çin Komünist Partisi (ÇKP), 68-74, 78, 81, 185, 193, 218, 220, 251, 257
Çin Yeni Yılı, 282
Çin'den ayrılma, 70, 71
Çin-Sovyet ayrılığı, 70-74
ÇKP kadroları
  Uygur "aile üyesi" olarak, 26, 209, 210, 254, 276, 277
  Uygur kökenli, 71, 256-258

D

"Din İşleri Düzenlemeleri", 222
Davis, Elizabeth Van Wie, 120
Davud, Mikael, 160
Davut, Rahile, 280
demiryolu hattı, Urumçi-Kâşgar, 86, 172
Deng Xiaoping, 77-81, 84
devlete ve partiye sadakat, 249, 257
diasporalar, Uygur, 292-294
dil, 24, 26, 27, 30, 87, 177, 189, 220, 221, 265, 266, 283
din ve dindarlık, bastırılması, 170, 219, 220, 248, 257-260, 279-281
direniş hareketleri, 61, 83, 88, 189, 195, 204, 205, 208, 223, 242, 249, 258, 261, 278, 290-292
Doğu Türkistan
  adının kökeni, 32, 33, 54, 55
  Çin dışındaki ülkelerle ilişkilerinin tarihi, 52, 53
Doğu Türkistan Cumhuriyeti (DTC)
  Birinci (1933-34), 61-64, 79, 135, 138, 295
  İkinci (1944-49), 66-68, 76, 79
Doğu Türkistan Eğitim ve Dayanışma Derneği (ETESA), 233, 237
Doğu Türkistan Gençlik Birliği, 99
Doğu Türkistan Halkın Devrimci Partisi (DTHDP), 76
Doğu Türkistan İslam Partisi (DTİP), 130, 133, 134, 140
Doğu Türkistan İslami Hareketi (DTİH), 99, 100, 103, 104, 110-128, 130-150, 163, 169, 170, 181, 206, 233, 252
  terörist grup olarak tanımlanması, 106-110
Doğu Türkistan Kurtuluş Örgütü (DTKÖ), 99

Doğu Türkistan örneğinde dekolonizasyon süreçleri yok, 49, 51, 77-80, 86, 87
Doğu Türkistan Ulusal Kongresi, 97
Doğu Türkistan'a Çinli göçü, 72-74, 77, 78, 85, 168, 169, 173-175, 180, 290, 298
Doğu Türkistan'ın manzarasının dönüştürülmesi, 26, 44, 87, 189, 278-281
Doğu Türkistan'ın Sovyetleştirilmesi, 62-65
Dubai, 160, 163
Dünya Uygur Kongresi, 110, 125, 224
Dwyer, Adrienne, 177

E

East-West Center, 115
ebeveynlik, 222, 260
eğitim, 55, 56, 177-179, 282-285
ayrıca bk. "yeniden eğitim" kampanyası
Elişku katliamı (2014), 224
Entegre Ortak Operasyonlar Platformu (IJOP), 254, 255, 275, 276, 302
Eşleşme Destek Programı (PAP), 189-192, 204, 272
etnik gerilimleri geriletmek amacıyla ekonomik büyümeye dayanılması, 173, 188
evden eve aramalar, 207, 209, 223, 224, 276

F

ferdî hürriyetler, 80
Financial Times, 187
Foreign Policy (dergi), 264
Foucault, Michel, 39, 40

G

Ganor, Boaz, 36, 37, 299
geçit törenleri, 258
genel olarak İslami hareketler, 133, 134
gerilla savaşı, 36, 137, 161
göçmenlik bk. Uygurların göç etmeleri
etnik temizlik, 232
gözaltı kotaları, 25, 264
gözaltına alınan ebeveynlerin çocukları, 283, 284
gözetim, 25, 26, 43, 83, 195, 219, 220, 226, 230, 232, 251-255, 274-278, 291
Grose, Timothy, 178, 280
Guantanamo Körfezi, 40, 107, 110, 116, 117, 122, 123, 140, 144-148, 300
Gulca, 52-54, 58, 65, 66, 73, 75, 83, 84, 94, 102, 192, 223, 264
Guma, 256
Gunaratna, Rohan, 113-115, 118, 119, 125, 126, 135
Güney Afrika, 301
güvenlikleştirme, 23, 194, 195, 290, 291
Güzellik Projesi (2013), 209, 219

H

"Halkın Terörle Savaşı", 216-227, 248, 249, 259
"haydut devletler", 91
Hage, Mohanad Ali, 239
Hakkani, Celaleddin, 138, 141
Haksar, Abdul Samed, 143
Halife, Muhammed Zakir Ahmed, 152
Halk Kurtuluş Ordusu (PLA), 68, 69, 72, 75, 76, 79, 257
hapsetme, tehdidi, 273-278, 282, 291
Hastings, Justin, 180
Hindistan, 35, 41, 142, 299, 303
Hotan, 64, 168, 172, 192, 195-198, 207, 210, 225, 229, 255-258, 285
Hu Jintao, 188
Hu Yaobang, 78
Huawei (şirket), 142

I

IntelCenter, 122, 124
Irak, 91, 108, 109, 115, 119, 298
ırkçılık, 205
ırksal farklılıklar, 31
IŞİD, 163, 235, 238

Islam Awazi {İslam Avazı}, 151, 154, 155, 161, 162, 295

İ

iade, 228, 229, 236
İdlib, 235, 239, 295
İkinci Nesil Milliyetler Politikası, 193, 194, 217, 242, 281
İli Vadisi, 54, 74
İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), 187, 254, 262
insan hakları, 28, 29, 38, 97, 122, 169, 171, 228, 243, 247, 248, 297, 300-304
insanlığa karşı suçlar, 35, 304
intihar ve intihar saldırıları, 119, 157, 198, 225, 252
İpek Yolu Ekonomik Kuşağı, 217
İsa, Dolkun, 13, 110
işkence, 24, 267, 268
İslam, 30, 31, 41, 221, 222
  yeniden yayılması, 79
İslami Türkistan (dergi), 152
İslamofobi, 41, 186, 199, 200, 213
İsrail, 238, 303
istikrar, sağlanması ve sürdürülmesi, 217, 218

J

Jacobs, Justin, 46, 47
Jamestown Vakfı, 120, 123
Jarvis, Lee, 93
Jiang Zemin, 95, 105
Jin Suren, 59
Joscelyn, Thomas, 122

K

"kendi kendini gerçekleştiren kehanet", 43, 200, 204, 205, 233, 241
"kitle imha silahları", 91
"kolay polis noktaları", 251, 253, 291
el-Kaide, 88, 90-92, 94, 99, 100, 103, 104, 106-108, 112-114, 118, 120, 125-128, 131, 140-145, 148-150, 153, 155, 156, 160-163, 234-237, 243
  İslami Mağrip'te, 125
kaçakçılık, insan, 227-232, 236, 240
Kadir, Rabia, 185
Kadirhan, Yusuf bk. Bilal, Şeyh Karahacı, Abdullah, 138-141, 147, 148, 150, 151
Kamboçya, 228
Kanat, Ömer, 141, 143, 148
kapalı devre televizyon (CCTV), 25, 202, 209, 215, 226, 251, 265, 266, 268, 276
Karakaş, 225, 255-257
  Karakaş Listesi, 275
karma evlilik, {Çinlilerle Uygurlar arasında}, 27, 178, 220, 285, 286
Kâşgar, 62, 64, 76, 80, 86, 135, 137, 144, 159, 162, 164, 168, 169, 172, 175, 180, 182-184, 190-192, 195-197, 207, 209-211, 223-225, 229, 257, 270
  imamı, 224
Kayseri, 229
Kazakistan, 30, 54, 68, 73, 82, 83, 94, 95, 99, 114, 142, 143, 146, 190, 217, 227, 263, 266, 268, 293, 300, 306, 307
Kelly, James, 107
kendi kaderini tayin etme hareketleri, 57, 81, 83, 93, 95, 134, 169-173, 206
kentsel gelişim, 174, 175, 190
Keşmir, 68, 299, 303
kimlik, Uygur, 24, 26, 31, 43, 178, 179, 218, 242, 243, 250, 256, 261, 268-273, 277-279
Kırgızistan, 30, 82, 94, 95, 106, 108, 109, 114, 144, 190, 252, 293, 300
Kızıl Muhafız, 74-76
Konfüçyüsçü düşünce, 55
kontrol noktaları, 194, 199, 209, 210, 225, 275, 276, 291
konut, 192
Korgas, 190

Korla, 192, 198, 206
köyler, Uygur, dönüşümleri, 280
Kruşçev, Nikita, 71
Kültür Devrimi, 74-79, 85
kültürel Rönesans, Uygur, 79
Kumul Hanlığı, 60
Kunming
  otobüs bombalaması iddiası (2008), 121, 163, 181, 183
  tren istasyonunda bıçaklı saldırı (2014), 35, 43, 212-216, 230, 243
Kuo, Raymond, 119
kurallara dayalı uluslararası düzen, 303, 304
Kuşak ve Yol Girişimi (BRI), 217, 218, 242, 279
Kuzey Kore, 91

L
Lahey Sözleşmesi, 36
Laos, 228, 230
Laqueur, Walter, 34
Legrand, Tim, 93
Leibold, James, 255
Lemkin, Raphael, 246, 247
Lop, 225
Lukkun, 207, 208

M
Ma Rong, 193
Macaristan, 304
Mahsum, Abdulhakim-Hacı, 133-138, 152
Mahsum, Hasan, 100, 116, 117, 133, 134, 152, 153, 295
  Afganistan'da oluşturduğu topluluk, 134-153, 161-163, 238
  ölümü, 148-150
Malezya, 137, 228, 229, 231
Mançular, 53, 55, 58
Mansur, Abdullah, 154, 156, 162, 234
Mao Zedong, 71, 74
Maoist ideoloji, 69
Maralbeşi olayı (2013) 207-211
marjinalleşme, 88, 191, 206, 292
mega projeler, 174
Memet, Memtimin, 152
Merton, Robert, 205
Mesut Sabri, 67, 68
mezarlıklar, 280
militanlık, Uygur, 43, 112, 119, 200, 205, 230, 238, 295
milliyetçilik, 58, 64, 81, 133, 137, 169, 219, 220, 295, 303
Millward, James, 46, 47, 115
Modi, Narendra, 303
mücahitler, 114, 134
mülteciler, 194, 195, 229-231, 236-241
Müslüman topluluklar, 30, 41, 261
Myanmar, 41, 298

N
Netanyahu, Binyamin, 304
New York Times, 109, 183
Norveç hukuku, 130-132
nüfusların yer değiştirmeleri, 192, 270, 271

O
Oidtmann, Max, 47
okul öncesi, 284
Olimpiyat Oyunları, 120-123, 151, 153, 163, 180-186, 213
On Bir Eylül Cevapları Bulma Vakfı, 122, 123
Orban, Victor, 304
Oslo, 130, 132, 160, 163
otosansür, 281

Ö
"Önce Saldır" kampanyası, 214
"özgürlük savaşçıları", 34
Ömer, Molla, 142
Özbekistan İslami Hareketi (IMU), 99, 140, 141
Özbekler, 30, 141
Özel Ekonomik Ticari Bölgeler (SETA'lar), 190

P
Pakistan, 98, 103, 113, 114, 116, 119, 121, 134, 138, 140, 142-144, 146-150, 153, 155, 157-162, 164, 168, 197, 198, 233, 234, 237, 238, 156, 157
pasaportlar, 228, 231, 232, 236
peçe, takma, 209, 211
Pekin, 182-184
  ayrıca bk. Olimpiyat Oyunları
Pereire, Kenneth, 118
polis şiddeti, 198, 199, 210, 211, 215, 229
post-liberal dünya, post-mahremiyet dünyası ve post-insan hakları dünyası, 301, 302
Powell, Colin, 108
propaganda, 24, 65, 124, 155, 158, 161-164, 266, 270, 278
psikolojik işkence, 265-268

Q
Qing İmparatorluğu, 27, 31, 32, 47, 51-59

R
Radio Free Asia (RFA), 133, 143, 148, 151, 213, 262, 264
rejim değişikliği, 91, 298
Rippa, Alessandro, 191
Rusya, 35, 54, 56, 57, 94, 157, 295, 298, 303

S
"Sincan Belgeleri", 214
"Sincan Sınıfı" okullar, 177, 178, 193
es-Suri, Ebu Musab, 118
sağcılık karşıtı kampanya (1957), 72
sanal özel ağ (VPN), 254
Saraygül Sautbay, 266, 268
savaş suçları, 36, 37
Schriver, Randall, 107
Seyfullah, Komutan, 154, 155, 162
Sheng Shicai, 60-65, 68
Shenzhen, 190, 191
Sincan Çalışma Forumları
  Birinci (2010), 188-194
  İkinci (2014), 217, 218, 278
Sincan Üniversitesi, 177
Sincan Üretim ve İnşaat Kolordusu (XPCC), 72, 74, 76-78, 174
Sincan Uygur Özerk Bölgesi (XUAR), 23, 30, 70-73, 78, 79, 81, 82, 96
  dünyanın geri kalanına kapatılması, 74
siviller, şiddet içerikli hedef alınmaları, 36, 102, 132, 163, 211-216, 242, 243
sosyalleşme, 27, 271
South China Morning Post, 196
Sovyetler Birliği (SSCB), 28, 49, 57-60, 62, 63-67, 69-71, 73, 74, 76, 80-82, 94, 114, 119, 134, 135, 193
  ayrıca bk. Rusya
soykırım
  amaçları, 246
  tanımı, 246, 247
soykırım, kültürel, 24-28, 38, 42-44, 219, 241-244, 246-248, 251, 261, 271, 281, 283, 289-292, 297-305
  ÇHC'nin Uygurlara karşı eyleminin mantıksal sonucu, 289-296
sömürge sonrası durum, 69
sömürgeci ilişkiler, 47-51, 56, 57, 85-88, 174, 177, 189, 194, 199, 242, 296, 297
  ayrıca bk. yerleşimci sömürgecilik
Stalin, Joseph, 25, 64
Steele, Liza, 119
Steenberg, Rune, 191
StratFor, 121
suikastlar, 224
Suriye, 117, 130, 231-243, 252, 294, 295, 298

Ş
"Şeytan Ekseni" konuşması (2002), 91, 108
Şanghay Beşlisi, 94-96, 99

Şanghay İş Birliği Örgütü (SCO), 84, 94-96
Şanghay, 121, 163, 181, 183, 190, 192
şeriat hukuku, 239

T

"terör tehdidi", 29, 33, 34, 37, 42, 43, 88, 90-99, 101, 103-108, 111-113, 115-127, 130, 132, 163, 164, 169, 170, 183, 184, 202, 204, 206, 214, 232, 241, 242, 244, 247, 252, 287, 290, 297, 298
  DTİH'nin damgalanması, 104-112
  DTİH'nin uluslararası düzeyde tanınırlığı, 104
"Terörle Mücadele Yasası", 221-223, 253
Taklamakan Çölü otoyolu, 172
Taliban rejimi, 92, 99, 100, 103, 131, 138, 141-144, 148, 149, 154, 155, 163
Tang Jiaxuan, 97
Tarım Havzası, 49, 50, 52, 53, 62, 77, 86, 171, 189, 193, 197, 199, 204, 205, 226, 242
tarımın kolektifleştirilmesi, 72, 73
tasfiyeler, 64, 65, 72
Tayland, 229-231
Taylor, Francis, 105
tecrit, 187
terör analistleri, 112, 120, 124-127, 130
terör listeleri, 92, 93, 111, 130, 132, 150
  "Konsolide Listesi", 92, 109, 110, 163
Teröre Karşı Küresel Savaş (GWOT), 28, 29, 33-36, 38-44, 88, 90-94, 97, 98, 131, 132, 163, 169, 199, 213, 243, 247, 248, 297-304
  düşmanların tanımlanması, 90-92
  Uygur deneyiminin GWOT'un geleceği üzerindeki etkileri, 297-299
  GWOT'un geçirdiği mutasyonlar, 298
teröre karşı savaş, Çin, 241
  amaçları, 39, 40
  angajman kuralları, 35, 36, 39
  egemen devletler arasında, 39
  ayrıca bk. "Halkın Terörle Savaşı"
  ayrıca bk. Teröre Karşı Küresel Savaş
terörist "damgası", 34, 35, 38, 42, 94, 105, 106, 117, 163
terörist organizasyonlar, 163-165
terörizm
  tanımı, 33-38, 102, 127, 195, 211, 212, 221-223, 298, 299
  meşru şikâyetlerin olmaması, 46
  Uygurlara yönelik suçlamalar, 93-128
terörle mücadele endüstriyel kompleksi, 111, 123, 127, 150
terörle mücadele, 38, 43, 92, 93, 105, 110, 119, 122, 126, 164, 169-172, 176, 194, 200, 204, 206, 211, 214, 216-218, 220, 223, 224, 247, 249, 256-258, 272, 278, 287, 289, 296, 297, 300
The Global Times, 202
The Guardian, 196, 275, 279
Thum, Rian, 53, 71, 72, 186
Tiananmen Meydanı
  araç kazası (2013), 202-204, 206, 210, 211
  protestolar (1989), 78
Tibet, 23, 47, 56, 173, 182, 203, 251, 253
Tohti, İlham, 221, 248
toplama merkezleri ve kampları, 23-25, 41, 43, 260-271
  günlük yaşam, 262-268
toplama merkezlerinde çalışan Müslümanlar, 268
toplu katliam, 246
toplum, tanımı, 39, 40
toplumsal bir kimlik oluşturabilmek için "eritme potası" yaklaşımı, 193
toplumun korunması, 35, 36, 39-41
Trump, Donald, 41, 304
turizm, 292
Türkistan İslam Partisi (TİP), 117, 118, 120-128, 130-132, 137, 139, 140, 147, 148, 150-165, 181, 183, 184, 196, 197, 203, 207, 208, 210-212,

215, 231-241, 243, 244, 252, 294, 295
"Türkistan", adının kullanımı, 68
Türkiye, 30, 68, 98, 99, 137, 147, 160, 161, 194, 229-241, 293, 295, 300
Çin ile ilişkileri, 293

U
uçak kaçırma, 198
ulusal bilinç, Uygur, 58
ulusal kimlik, 218
Uluslararası Af Örgütü, 170
uluslararası toplum, 29, 34, 35, 38, 93, 95, 99, 104, 120, 228, 246, 247, 299
Urumçi, 49, 62, 66, 76, 85, 86, 137, 142, 168, 169, 172-176, 179, 181, 192, 198, 227, 228, 258, 306
Urumçi ayaklanmaları (2009), 43, 125, 156, 159, 164, 184-189, 193-195, 199, 213, 228
Urumçi otobüs bombalamaları (1992), 81, 88, 103
Urumçi otobüs bombalamaları (1997), 83, 88, 94, 103, 170
Urumçi tren istasyonu ve market saldırıları (2014), 43, 214-216, 243
Uygur bölgesi, alternatif isimler, 32, 33
Uygur halkı, kökenleri ve fiziksel görünüşleri, 30, 31
Uygur İnsan Hakları Projesi (UHRP), 175, 179, 279
Uygur tarihinde "Altın Çağ", 79
Uygurlara yönelik baskı, 24, 33, 42, 47, 82-85, 104, 110, 132, 169-171, 181-188, 194-200, 204, 206, 242, 247, 261, 289-298
daha da kötüleşmesini engellemek, 299-301
Uygurların ana vatanları, 31-33, 51, 52, 79, 85-87, 164
Uygurların Çin'e entegrasyonu, 50, 51, 69, 77-88, 172-180, 185, 188, 189, 192, 193, 221, 242, 289
Uygurların dirençleri, 296
Uygurların göçü, 74
SSCB'ye, 74
Türkiye'ye, 159, 160, 227-232, 240
nedenleri, 229, 230
Uygurların karıştıkları şiddet olayları, 193, 196, 203-208, 211, 212, 223-225, 250, 255, 256, 290, 291, 297, 298
Uygurların modern Çin devleti ile ilişkileri, 42, 46, 47, 240
Uygurların şeytanlaştırılmaları, 186, 190, 200
Uygurların sosyal yaşamları, 70, 72, 77, 178, 277
Uygurların veri tabanları, 23, 26, 249, 253-255
ayrıca bk. Entegre Ortak Operasyonlar Platformu (IJOP)
"Uygurluk", 279
uyuşturucular, uygulanmaları, 267

Ü
"üç kötülük", 25, 26, 38, 95, 101, 127, 170, 232, 253
"üç yeni", 280, 282

W
Wang Enmao, 74
Wang Lequan, 184
Wayne, Martin, 119

X
Xi Jinping, 28, 214, 217, 218, 242, 251, 278, 285

V
Veracini, Lorenzo, 50
Veziristan, 149, 152-155, 157-162, 196, 197, 200, 234, 294

Y
Yakub Bey, 53, 54
yerleşim sınırları, 49, 50, 58, 87, 193
"yeniden eğitim" kampanyaları, 250, 260-264, 269, 291

yerleşimci sömürgecilik, 43, 49, 50, 56, 85-87, 164, 174, 176, 186, 188, 189, 193, 194, 199, 242, 247, 251, 269, 270, 272, 279, 283, 285-287, 289, 296, 298, 303
tanımı, 88, 283, 285, 303, 304
yerli halklar, 27, 28, 31, 32, 50, 87
yerli metinler, 136
yumuşak güç, 300
yurt dışındaki aile üyeleri, 276
Yusuf, Zeydin, 81, 133, 135, 137
Yüz Çiçek Kampanyası (1956), 71

Z
Zenn, Jacob, 155
Zenz, Adrian, 249, 250, 260, 261, 263, 269-272, 284, 285
Zhang Chunxian, 188, 216-218, 225, 226, 232, 252
Zhang Zhizhong, 67
Zhu Hailun, 258
ziyaretgâhlar, 280
Zizek, Slavoj, 39, 40
zorla çalıştırma, 270-272, 282-284
zorunlu çalışma, 269, 270, 282, 283
ayrıca bk. zorla çalıştırma
Zunghar İmparatorluğu, 52, 53